

Ponedjeljak, 17. novembar 2008

Svedok Kosta Novaković

Otvorena sednica

Optuženi su pristupili Sudu

Početak u 09.05 h

Molim, ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ORIE: Dobro jutro svima. Gospodine sekretare, molim vas da najavite predmet.

sekretar: Dobro jutro, časni Sude. Dobro jutro svima u sudnici. Ovo je *Predmet IT-06-90-T, Tužilac protiv Ante Gotovine i ostalih.*

SUDIJA ORIE: Zahvaljujem, gospodine sekretare. Malo kasnimo zbog nekih tehničkih problema. Tako da, ukoliko vidite naše tehničare da se kreću kroz sudnicu, znate šta je u pitanju. Dobro jutro, gospodine Novakoviću. Želeo bih da vas podsetim da ste još uvek obavezani svečanom izjavom koju ste dali na početku svog iskaza, a gospodin Mišetić će sada nastaviti sa svojim unakrsnim ispitivanjem. Gospodine Mišetiću, izvolite.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Zahvaljujem, gospodine predsedavajući.

svedok: Kosta Novaković

UNAKRSNO ISPITIVANJE: ADVOKAT MIŠETIĆ - NASTAVAK

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Dobro jutro, gospodine Novakoviću.

SVEDOK NOVAKOVIĆ - ODGOVOR: Dobro jutro, gospodine Mišetiću.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Želeo bih da nastavim kod one tačke kod koje smo stali prošle nedelje. Postavio sam vam pitanje o jedinici poznatoj kao *Mindušari*. Vi ste mi rekli da su *Mindušari* bili muzička grupa. Sećate li se tog svog iskaza?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, rekao sam... grupa, konkretno muzička grupa.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Da li je u RSK postojala neka vojna jedinica poznata pod imenom *Mindušari*?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: To mi nije poznato.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, molim vas da pokažete dokazni predmet broj 1D61-0373. Reč je o video snimku.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Pre nego što pustimo ovaj video snimak, prepoznajete li ovu osobu, gospodine?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Prepoznajem.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Kako se on zove?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: To je gospodin Radić.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ujutro, 4. avgusta, gospodin Radić je bio na Dinari, braneći položaj RSK? Je li to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: To je tačno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: I on je bio zapovednik jedne jedinice? Je li tako?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ne. On je bio koordinator. On je u to vreme bio načelnik Štaba korpusa. Znači, on nije bio komandant jedne jedinice, nego je koordinirao više jedinica na tom pravcu.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Možete li nam reći kojim jedinicama je on koordinirao?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, ja sad ne znam tačno. Ali uglavnom, tamo je bila Prva laka poljička brigada i mislim da su još bile neke jedinice iz pojačanja, iz Glavnog štaba, i nekih drugih brigada. Sad tačno ne znam koji su sve djelovi bili.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Da li je tamo bilo i snaga MUP-a, policijskih snaga?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da. Moguće da je bila jedna jedinica. To su bile te specijalne snage MUP-a. Oni su imali jednu malu jedinicu od, ne znam, možda stotinak ljudi, koliko su imali. Mislim da su bili tamo.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim da se pusti snimak.

(video snimak)

Gospodine potpukovniče, imate li nekakvu poruku možda za građane?

Pa onako kako sam ja veseo, neka budu i oni. Nema panike, nema brige. Oni koji tamo rade, nek rade kako treba. Žene nek se vesele, a ne da plaču. Nema problema. Vratićemo se mi sa uspehom. Živeli.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću. Na francuskom kanalu čujem prevod na BHS, i francuski prevodioci su nas obavestili na francuskom kanalu da nemaju transkript ovoga. Mora da je u pitanju greška, pa bi trebalo ovo proveriti, jer kao što znate prevod video snimaka često dobijamo tako što jedan od prevodilaca prati šta se kaže, bez obzira šta stoji na papiru, a drugi prevodi sa papira, jer je gotovo nemoguće slediti brzinu govora na video snimku. To je veoma osetljiv posao, i zato bih želeo da proverim da li su ti transkripti dostupni ili ne.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

ADVOKAT MIŠETIĆ: Pa rečeno mi je, časni Sude, da su poslali transkripti elektronskom poštom jutros u 8.33 h.

SUDIJA ORIE: Da, mogu da zamislim da nekom od njih nedostaju.

prevodilac: U ovom trenutku ih nemamo u engleskoj kabini, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Evo iz engleske kabine kažu da to još nije stiglo. Isto sam čuo na kanalu 5 iz francuske kabine. Pa ja predlažem da se pripreme štampane verzije i onda bismo mogli da pustimo ovaj snimak u kasnijoj fazi, za 10, 15, 30 minuta?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Možemo li da pustimo bez zvuka sada, tako da..?

SUDIJA ORIE: Ako ih pustite bez zvuka, naravno, ja nemam predstavu kakvu će oni dokaznu vrednost imati bez zvuka, ali možemo da ih pustimo bez zvuka.

ADVOKAT MIŠETIĆ: U stvari, idem dalje, časni Sude. Vratću se na to.

SUDIJA ORIE: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, molim da onda pređemo na jedan drugi dokument, dokazni predmet broj 1D61-0361. Mi ćemo to pokazati putem *Sanction* programa na engleskom, a molim da se original štampane verzije pokaže svedoku.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, ovo je izveštaj od 2. avgusta Ministarstva unutrašnjih poslova takozvane RSK, uprave specijalnih jedinica. Tu stoji: „Izveštaj o razmeštanju policijskih snaga na Dinari“. Tu se govori koje su snage na Dinari pod nadzorom pukovnika Radića. To je ova osoba koju smo sad upravo videli na snimku. Je li to tačno, gospodine Novakoviću?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: To je tačno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: I u trećoj tački, treća jedinica je specijalna jedinica *Dalmacija* sa vodom *Mindušari*. Vidite li to?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, piše tako.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Da li vam to osvežava sećanje na to... ko su bili *Mindušari* i kome su oni pripadali?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa vi ste me malopre pitali da li je u srpskoj vojsci bila jedinica *Mindušari*. Ja sam rekao da mi nije poznato. A iz ovoga se može videti da je to bila jedinica-vod. To može biti od 5, 10, 15 ljudi, koja je u sastavu MUP-a verovatno. Jer je inače gore, u deklaraciji vidi se da je to Ministarstvo unutrašnjih poslova.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gde su bili smešteni *Mindušari* u Kninu?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja mislim da su oni... Nije mi baš poznato gde su bili smešteni. Možda su bili gde i policija. Ne znam stvarno. Malo znam podataka o policiji.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, ja molim da se dokaz označi i nudim na usvajanje u spis.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: To će biti dokazni predmet Odbrane broj D941, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D941 se uvrštava u spis. Gospodine Mišetiću, mislim da je sekretar upravo odštampao transkripte koji su jutros poslani, i oni su dostavljeni prevodilačkim kabinama. Sada sve kabine imaju barem transkripte.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Zahvaljujem, časni Sude. Hvala, gospodine sekretare. Molim da se video snimak sada pusti od početka.

(video snimak)

Novinar: Gospodine potpukovniče, imate li nekakvu poruku možda za građane?

Radić: Pa onako kako sam ja veseo, neka budu i oni. Nema panike, nema brige. Oni koji tamo rade, nek rade kako treba. Žene nek se vesele, a ne da plaču. Nema problema, vrtićemo se mi sa uspehom. Živeli.

Neidentifikovani muškarac: Nema problema, vrtićemo se mi sa uspehom. Živeli.

Neidentifikovani muškarac: Puno pozdrava našim dragim građanima od Minđušara koji su došli da pomognu... mi smo došli da pomognemo našim drugovima koji su u borbi ovde iznad nas. Oni ne treba da brinu.

Mile: Ne brinite. Ovo neće propasti. U ime svih Minđušara, šaljem pozdrave svim devojkama u Republici Srpskoj Krajini.

Novinar: A šta je sa ustašama?

Mile: Pa, za ustaše... pozdravljamo i njih. Znamo šta će biti. Pozdrav kroz nišan puške.

Novinar: Ljute, kako ti komentarišeš ovu situaciju?

Ljute: U ime voda Minđušari, kninskih dobrovoljaca i boraca, moja poruka je da naši sugrađani ne treba da paniče, sve će biti u redu i oni moraju imati vere u našu vojsku, a pogotovo u miliciju.

(kraj video snimka)

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, molim da se dokaz označi i nudim na usvajanje.

TUŽILAC HEDARALY: Da li će se najpre postaviti neko pitanje svedoku ili se ovo nudi na usvajanje bez posredstva svedoka. Prvi deo je uvršten.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

ADVOKAT MIŠETIĆ: Moje pitanja su bila... odstupio sam od redosleda zbog tehničkih problema.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora. Ja sam samo tražio razjašnjenje.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Časni Sude, ovo će biti dokazni predmet Odbrane broj D942.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D942 se uvrštava u spis.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, ovakva vrsta video snimaka... da li biste se složili sa mnom da su ti video snimci snimljeni kako bi imali određeni psihološki uticaj na ljude u RSK?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa moguće. Meni ovo inače više liči na spot nego na borbenu jedinicu. I očito da ti ljudi nisu baš stalno ni bili u jedinicama. Vidi se da su oni tu, i kako su tu određeno vreme. Ali mislim da su oni više bili baš taj muzički sastav nego su bili borci. Ali ne bih hteo sad da dajem ocene. Ali kažem, liči mi više na spot.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: A šta u njihovom izgledu vas navodi na pomisao da oni nisu bili jedinica?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne, ne sporim ja da su bili jedinica. Ali kažem da nisu bili stalna jedinica.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U redu. Ali, šta u načinu na koji su izgledali vas navodi da verujete da oni nisu bili stalna jedinica?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa moglo bi se to videti i iz ukupnog ponašanja, i inače. Vidite da se oni više bave, ono što ste vi postavili pitanje, tim efektom psihološkim, nego o samom borbenom dijelu. A oni su, po ovome što smo mi zaključili, trebali biti u zoni odbrane, znači, isključivo zbog odbrane tamo.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Da li biste vi bili uključeni... vi ste bili oficir koji se bavio informisanjem, da li biste se vi bavili pripremom ovakve vrste video snimaka za emitovanje u RSK?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne. Upravo nama nisu trebale takve snimke. Možda sam to propustio u prvom dijelu da kažem. Naši ljudi nisu bili na tim borbenim položajima zbog tih nekakvih televizijskih i drugih snimaka, ili zbog onoga što smo možda na početku spominjali, tu naredbu o tom oštrom sudu, nego isključivo iz potrebe jer su oni sami to željeli, a niko ih nije natjeravao. Prema tome, nama nisu bile potrebne ovakve televizijske i druge emisije. Naši su ljudi znali razlog zbog čega se nalaze na odbrambenim položajima. Od 1991. pa dalje. I mi nismo imali takvih problema. Znači, nije nam trebalo, niti sam se ja bavio, moja ekipa, ni moj sektor, sa takvim, ni spotovima ni sa takvim podsticajem. Jer smo mi imali, da sad ja ne propagiram tu, znači mi smo imali odlične ljude koji su znali razlog odbrane svoje, i znali su da treba da se brane. Nije im ništa trebalo objašnjavati.

ADVOKAT MIŠETIĆ: U redu. Gospodine sekretare, molim da se na ekranu pokaže 1D61-0344.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, pokazaću vam propise Jugoslovenske Narodne Armije iz 1988. godine o primeni međunarodnih ratnih pravila u oružanim snagama SFRJ. Ovo je izvod.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ako bismo mogli da pređemo na sledeću stranicu na engleskom, molim vas.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Tu se govori o konceptu vojnog objekta pod brojem 71.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim da se i na BHS-u pokaže ta strana. Oh, da. U redu.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Navodi se definicija vojnog objekta. Ako pogledamo fusnotu u kojoj piše šta je definisano kao vojni objekat, pod brojem 1, kaže se: „Redovne oružane snage ili druge oružane formacije obrazovane zbog učestvovanja u neprijateljstvima, uključujući tu i njihove pomoćne i dopunske delove, kao i lica koja, iako nisu pripadnici tih snaga odnosno formacija, aktivno učestvuju u ratnim operacijama...“ Tačka 3: „Uređaji, objekti ili druga postrojenja vojnog karaktera (kasarne, utvrđenja, ministarstva narodne odbrane ili oružane snage, ili druge vojne komande i ustanove)“ Pod 4: „skladišta naoružanja, municije i materijala“ Pod 6: „Saobraćajne linije i sredstva vojnog značaja, železničke pruge, putevi, kanali i drugo.“ Pod 7: „Uređaji i postrojenja radio i televizijskih stanica i telefonski i telegrafski centri od vojnog značaja.“ Vi, kao obučeni oficir Jugoslovenske Narodne Armije, složićete se sa mnom da su vas učili da definicija vojnih objekata, između ostalog, uključuje i druge definicije?

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly.

TUŽILAC HEDARALY: Časni Sude, mislim da je definicija bila u paragrafu 71. Fusnota koju je gospodin Mišetić upravo pročitao, kaže da se sledeće može smatrati, ne samo objekti. Mislim da bi pitanje trebalo da bude jasnije.

SUDIJA ORIE: Da. Gospodine Mišetiću, vi...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Dozvolite...

SUDIJA ORIE: ...pogrešno navodite ono što piše u fusnoti. I meni je to palo na pamet, jer vi kažete da u fusnoti stoji da izvesni objekti mogu da se smatraju vojnim objektima. Dakle, to očigledno zavisi od drugih okolnosti.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Pa, mislim da bismo oko toga mogli imati problema, ali...

SUDIJA ORIE: Oprostite...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Mislim da bismo oko toga mogli imati problema...

SUDIJA ORIE: Da. Barem, kada ovo predočavate svedoku, izostavili ste „mogu“. Ako je to jasno, gospodine Novakoviću, gospodin Mišetić vam čita iz fusnote koja... u kojoj se u originalu kaže „sledeće stvari se mogu smatrati vojnim objektima“ i nakon toga je gospodin Mišetić pročitao par...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Mislim...

SUDIJA ORIE: Ili postoji neki problem u prevodu?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da, ja mislim da postoji problem.

SUDIJA ORIE: Ako postoji neki problem u prevodu, onda...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ja u originalu osećam drugačiji smisao...

SUDIJA ORIE: Pa ako je to slučaj, naravno, to možemo proveriti.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Proverićemo...

SUDIJA ORIE: Ako biste mogli da pročitate original, ukoliko ga imate pred sobom – ako vam je dostupan.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Naravno.

SUDIJA ORIE: Da. Ako budete čitali iz originala, onda ne može doći ni do kakve zabune sa svedokom; ukoliko i dalje budemo zbunjeni, rešićemo to. Možete da pročitate prvi red fusnote iz koje ste citirali određene delove.

ADVOKAT MIŠETIĆ: U redu.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, da budemo precizni, ovo se navodi u fusnoti, kaže se u originalu: „Vojnim objektima se mogu smatrati“ i to je ono što ste vi učili dok ste imali obuku da postanete oficir u JNA. Je li to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, ja bih... Vi znate da sam ja, po mom opredeljenju, metodolog i da ja dosta... da sam ja politikolog i metodolog i da razumijem dosta metodologiju. Samo da kažem, znači, ovo su propisi koje ste mi pokazali iz međunarodnog prava, to su u stvari, pretočene Ženevske konvencije koje se nalaze u dokumentima, koji se zovu propisi, kako ste vi naveli. I zaista, što se tiče ove definicije, ona je u 71. toj tački, taj glavni dio, ona je data relativno korektno. Ja sam upravo htio skrenuti pažnju. Ovaj dio u fusnoti koji se nalazi manjim slovima napisano, tu je upravo poenta što je gospodin predsedavajući rekao. „Vojnim objektima se mogu smatrati“. To je verovatno pisao neko ko nije baš dobro metodološki... On je rekao, to što „se mogu“, to znači da je precizna definicija trebala da glasi... a vi znate šta je definicija. Definicija nema „se“. Definicija je trebala biti: „Vojnim objektima se

smatraju“. Znači to što se mogu, a zašto se mogu? To što kasarna se može smatrati vojnim objektom ako se u tom momentu u kasarni nalazi vatreni položaj neke borbene jedinice. A ne može biti vojni objekat ako se tamo nalazi neka intendantska ili neka druga, iako ovde objašnjava. Ali sigurno nije vojni objekat ako nema borbene jedinice. I tu što ste vi rekli, tu bi se mogli sporiti teoretski ali mislim da i nema neke velike potrebe.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, pređimo na... stranicu 33... stranica 33 u engleskoj verziji. To je paragraf 81 u originalu.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Strana 5 na BHS-u, gospodine sekretare, molim da pogledamo levi deo teksta. U redu.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ovde se daje definicija otvorenog grada: „Mesto može biti proglašeno otvorenim gradom čak i pre otpočinjanja neprijateljstava. Da bi takvo mesto imalo potpunu zaštitu kao otvoreni grad, neophodno je da mu i druga strana u sukobu prizna taj status. Obično, sledeći uslovi su dogovoreni...“

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim vas, pokažite desni deo.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: „...da mesto ne bude branjeno i da se u njemu ne nalaze oružane snage.“ Da počnemo s time, gospodine Novakoviću. Knin je bio branjen, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, moglo bi se reći uslovno. S tim što nije bilo jedinica neposredno. Najbliže jedinice su bile prema Dinari.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Imali ste položaj i na Bulinoj strani, iza Knina, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne baš na Bulinoj, ali malo dalje od Buline strane. Tu su bile jedinice protivvazdušne odbrane.

prevodilac: Prevodioci nisu čuli šta je svedok rekao.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: ...nema oružanih snaga?

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću, prevodioci nisu čuli šta je rekao svedok. Rekli ste malo niže od Buline strane, a da li ste još nešto dodali?

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Malo dalje. Malo dalje, znači, prema unutrašnjosti, u pravcu sela Dučić.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U drugom delu stoji da se u njemu ne nalaze oružane snage. Sada, činjenica je da je u RSK u Kninu bilo oružanih snaga 4. avgusta, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Sem komande, ja sam vrlo jasno bio objasnio, da nije bilo oružanih snaga. Ako se komanda smatra, onda je bio. Ali bilo je, znači, glavna komanda, Glavni štab srpske vojske, konkretno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: A šta je sa logistikom? Gospodin Bjelanović, kasarna Senjak. I oni su bili tamo 4. avgusta, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Njih smatramo Glavnim štabom. Jer to je sektor logistike. Isto kao što je moj sektor za informisanje bio u sastavu Glavnog štaba, tako je i logistika bila u sastavu Glavnog štaba. To nije sporno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: A kako biste logistiku mogli izvesti iz, recimo, kasarne na Senjaku? Kako biste mogli da izmestite logistiku?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa Knin nije imao velike komunikacije. Knin je imao dvije-tri ulice i samo je mogao da izlazi kroz grad, nema druge. Čitav grad je imao dvije ulice. Kako bi rekli, jedna ulica ima, kao neki izraz koji je korišten u tim nekim pričama, ali jedna ulica, praktično glavna i par pomoćnih ulica, i sve se moralo odvijati preko te jedne ulice.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ali, gospodine Novakoviću, ono što ja vas pitam, recimo, ako je gospodinu Bjelanoviću izdato naređenje da negde dostavi logistiku, da li ste onda vi ubacivali to u kamion i vozili? Da li je gospodin Bjelanović sam uzimao kamion i vozio ga okolo?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ne. U logistici postoje pravila kao što postoje u svakoj djelatnosti. Zna se kako se to radi. Iz magacina, zavisno iz kog magacina, skladišta, tu ima čitav sistem prorađenih metoda, odnosno postoje čitavi planovi po kojima se to radi. I ja, kao što ste vjerovatno pročitali u mojoj biografiji, ja sam nekoliko godina bio jedan od rukovodilaca logistike i to je poznato. Postoje planovi kako se to radi. To ne radi onaj rukovodilac, šef tamo. To rade službe, rade ostali ljudi. Tu ima, postoji znači, čitava lepeza zadataka i puno ljudi koji to treba da rade, zavisno gdje se...iz jedinica, i tako dalje.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Kada kažete „puno ljudi“, mislite na puno vojnika, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da. Ne samo vojnika, može biti svih ljudi u tom lancu koji rade. Ali oni ne moraju biti sad u Kninu i ne znam gdje. Od najmanje jedinice pa do Glavnog štaba. U tom lancu učestvuju više ljudi. I nije magacin po svaku cijenu morao biti u Kninu kao što je ovaj gdje je bio gospodin Bjelanović za intendantska sredstva.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U redu. Da vam pročitam pod 2, 3 i 4: „Uslovi su da vojne jedinice ne saobraćaju i da se vojni materijal ne prenosi preko njegove teritorije.“ Logistika, kao što ste nam rekli, u Kninu je bila samo jedna ili dve ulice kroz koje ta logistika može proći. Znači, ukoliko je gospodin Bjelanović želeo da izveze logistiku pored kasarni na Senjaku, trebalo je da prođe kroz ulice Knina. Da li je to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, ali ja sam malopre objasnio da su tamo bila samo ta intendantska sredstva i nije taj dan bilo prevoženja, a drugo, tamo nije bilo municije. Municija se nikad nije nalazila u Kninu. Ali da je bilo prevoženja iz magacina gdje je bila hrana, gdje je bila odjeća, svakako bi morala proći kroz nju, nije bilo drugo mjesto.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: A da ste hteli da premestite oružje iz nekih tunela u kojima se čuvalo neko oružje, iza Knina kod Stare Straže, da ste hteli da to prevezete na Dinaru, morali biste da vozite kroz Knin, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne, nije trebalo. Ono, oružje se tu najprije nije čuvalo, da kažete, a oružje je već od 1991. bilo, odnosno zavisno kasnije od 1993. u jedinicama, i nije bilo nikakve potrebe da se oružje prevozi. Oružje se uvijek nalazilo u jedinicama i nije nikakvog bilo prevoženja oružja.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Tri: „Privredna i industrijska postrojenja u tom mestu prekinu svaku delatnost vojnog značaja ili delatnost u vojne svrhe“. Pod brojem 4: „Mesto prekine sve veze sa domaćim i savezničkim snagama.“

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću, pre nego što nastavimo, čitam šta piše i paragrafu o „otvorenom gradu“, i očigledno se kaže da je potrebno da se zaključi sporazum o tome, pored ovih uobičajenih uslova. Da li je postojao takav sporazum?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ne, upravo o tome se i radi.

SUDIJA ORIE: Pa zašto onda prolazite kroz sve to što bi mogli da budu uslovi, kada su to uobičajeni uslovi. Ali ako sporazuma nije bilo, zašto onda toliko vremena provesti na tim uslovima o kojima se nikada nije pregovaralo niti postigao zaključak, što znači da Knin očigledno, prema ovom pravilu, nikada nije dobio status otvorenog grada. Da li se tvrdi...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Slažem se, ali možda je stav Tužilaštva da Knin... oni su imali nekoliko svedoka koji su tvrdili da je to nebranjeni grad.

SUDIJA ORIE: Da, naravno, čuli smo dosta toga o tome kakva je bila situacija koja se tiče vojnih objekata i vojnih jedinica. Međutim, izgleda da ovo Pravilo 81, čini se da se fokusira na sporazum i dobijanje formalnog statusa, koji do sada, ovo je čini mi se prvi put da ja čujem da se to poriče, a nikada nisam čuo da se tako nešto tvrdi. Da li je to tačno, gospodine Hedaraly? Evo vidim da gospodin Hedaraly klima i to potvrđuje.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Slažem se da se to nije tvrdilo, ali ja mislim da je *de facto* stav Optužbe da je Knin bio nebranjeni grad, i da su tu bili...

SUDIJA ORIE: Ali nije dobio formalni status po Pravilu 81. Mislim da, na stranu što...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Zato što oni to nisu nikada ni tražili, i to je moja konačna poenta. Oni nisu nikada, na prvom mestu, ni tražili da se to proglasi otvorenim gradom, ili ispune ovi uslovi, zato što oni nisu...

SUDIJA ORIE: Dobro, mislim da je to sada jasno, i...

TUŽILAC HEDARALY: (*preklapanje govornika*) ...pa zašto da se svedok ne pita koja su njegova saznanja o nekom takvom sporazumu, ukoliko bilo šta zna o tome? Mislim da bi to imalo više smisla.

ADVOKAT MIŠETIĆ: (*preklapanje govornika*) ...ne, ne, ne...

SUDIJA ORIE: (*preklapanje govornika*) ...sada ulaziti u ovoliko detalja, zato što, vidite, dolazimo do tačke 4 uskoro, koja kaže: „Strane u konfliktu mogu ugovoriti druge uslove za svaki pojedinačan slučaj.“ Prema tome, tu se otvara jedno neograničeno područje koje treba istraživati, gde... Nama je ovo pitanje jasno.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Sudijo, ako mi dopustite, ovaj je svedok došao ovde da ispriča priču i da kaže, znate, da se u Kninu ništa nije dešavalo, da nije bilo vojnika u Kninu, da nije bilo...

SUDIJA ORIE: U redu. To su sve činjenice...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ovo je dokument JNA. Ako je zaista bilo tako, i ako oni sada žele da tvrde da Knin nije trebalo napadati, onda je on čovek koji zna regulisanje ili šta je trebalo učiniti kako bi se proglasio otvoreni grad, ili da se bar nastavi na tom putu. Niko od...

SUDIJA ORIE: U redu. Ali niko nije tvrdio da je ikad proglašen otvoreni grad, zato ne treba prolaziti kroz sve ove detalje, jer su to uobičajeni uslovi. Izgleda mi... ponovo, ako se usredsredimo na činjenice, nema problema u tome.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ja znam da to nije proglašeno otvorenim gradom, i ono što želim da istaknem je, gde, s jedne strane, želite i jedno i drugo. Grad je bio nebranjen, upoznali smo se sa svim uslovima. S druge strane...

SUDIJA ORIE: Veoma jasno ste to rekli.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Hvala, gospodine predsedavajući.

TUŽILAC HEDARALY: Postoje razlike kada se kaže da je neki grad nebranjen i da je otvoreni grad, u skladu sa pravilima. Ako ga on ne pita...

SUDIJA ORIE: (*preklapanje govornika*) ...sada znamo da, pod izvesnim uslovima, grad može dobiti taj status. Ne tvrdi se da je Knin ikada dobio takav status. Stoga, ako zađemo u detalje, ovde smo videli neke elemente, činjenične elemente koji proizilaze iz postupka Optužbe, koji su možda mogli dovesti do pregovora i možda nekog nastojanja da se Kninu dodeli takav status. To je jasno. Molim vas, nastavite.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Hvala, gospodine predsedavajući.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, ako mogu...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Izvinjavam se. Ako mogu da ponudim dokument na usvajanje u spis, gospodine predsedavajući.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Časni Sude, to će biti dokazni predmet Odbrane broj D943.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D943 je uvršten u spise.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, ako mogu da dobijem dokument broj 128 po Pravilu 65 ter, molim vas.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, ovo je direktiva za upotrebu Srpske vojske Krajine.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ako može da se spusti niže i pri dnu je datum februar 1995. Molim 5. stranu.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Možete li da kažete. Pretresnom veću šta je to direktiva? Šta je njena svrha?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa to je osnovni akt. Znači, to ima rang iznad naredbe. Znači, osnovni akt, kako je regulisana upotreba vojske i odbrana.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U redu.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim stranu 5 na BHS-u i stranu 5 na engleskom.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: To je jedan prilično veliki dokument, gospodine Novakoviću, i neću sa vama kroz sve prolaziti. No, na strani 5. govori se o prvoj fazi... ispod odeljka 3, koji je verovatni metod agresije i pravci dejstva. I tu u prvoj fazi, stoji: „Ovaj vid agresije je u toku i izvodi se psihološkim operacijama.“ Negde pri dnu zatim stoji: „Verovatni cilj Hrvatske je vršenje jakog uticaja na stanovništvo, dezorijentisanje stanovništva, stvaranje sumnje u mogućnost odbrane Krajine i nezadovoljstva prema organima vlasti; dezorganizovanje i podela državnog rukovodstva; onemogućavanje uredne i pravovremene mobilizacije jedinica i organizovanje vojske SVK; time stvoriti uslove za mirnu reintegraciju RSK. Postizanjem ili nepostizanjem cilja, ovom operacijom, Hrvatska bi verovatno stvorila povoljne uslove za reintegraciju RSK u svoj sastav granice mirnim ili nasilnim putem.“ Gospodine Novakoviću, još u februaru 1995, Srpska vojska Krajine je znala da je prva opcija Hrvatske da mirno reintegriše RSK u Hrvatsku. Da li je to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Mislim da ovdje, razlika je, mirno pod navodnicima i mirno, sam izraz. Kad je u navodnicima, mirno se podrazumjeva sasvim suprotan efekat...znači, nasilnim putem, ne mirno. Moram reći da ja ovo nisam pisao, tada nisam bio u funkciji, malo je neprecizno ali u suštini je to to.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ako možemo da vidimo stranu 8 na engleskom, molim vas.

TUŽILAC HEDARALY: Časni Sude, samo da napomenem.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly.

TUŽILAC HEDARALY: Časni Sude, samo da napomenem za zapisnik, primećujem da se navodnici na BHS-u ne pojavljuju u engleskom prevodu u reči mirno, kao što je upravo istakao svedok.

SUDIJA ORIE: Samo da proverim.

ADVOKAT MIŠETIĆ: To je Pravilo 65 ter, ako Tužilaštvo želi da ažurira prevod i dostavi nam ga...

TUŽILAC HEDARALY: Ja mislim da sam razjasnio to za zapisnik i to mi je bio jedini **cilj**.

SUDIJA ORIE: Da. Ali, ako se navodnici ne pojavljuju u prevodu, onda je, naravno, prikladno da se oni stave u prevod, a ne samo da se to izjavi za zapisnik. Mislim, ja vidim da se to ne pojavljuje u prevodu, a ima ga u originalu. Prema tome trebalo bi uneti ažuriranu verziju. Nastavite, molim vas.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim vas da nam pokažete vrh strane.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Sada, stoji: „B. U agresiji sa radikalnim ciljem. Pod 1 stoji: „Uz maksimalnu angažovanje svih državnih resursa, upornu odbranu i aktivne borbene operacije, Srpska vojska Krajine će, u sadejstvu sa delovima VRS i VJ, sprečiti zauzimanje teritorije i odbraniti integritet RSK.“ Znači, jedan od osnovnih principa odbrane RSK je bilo da ćete raditi zajedno sa delovima VRS i VJ, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja bih rekao da je to bila želja.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ali niste li vi nakon tog naređenja, gospodine Novakoviću, učestvovali zajedno sa... kad kažem „vi“ mislim na SVK sa VRS-om, niste li učestvovali u vojnim operacijama u Bihaćkom džepu, u julu 1995?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne. Srpska vojska Krajine je davala određenu podršku. Vi ste, što se tiče tog učešća Srpske vojske Krajine, general Mile Novaković je u nekoliko intervjuja objasnio učešće srpske vojske u tom dijelu za koji vi govorite da je Bihaćki džep. Srpska vojska Krajine nije direktno učestvovala, ali je u sastavu snaga odbrane zajednice Zapadne Bosne bilo par oficira koji su tamo bili savetnici koordinatori. Ali nije vojska učestvovala iz Republike Srpske Krajine.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Time ćemo se detaljnije pozabaviti malo kasnije, gospodine Novakoviću.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim vas, stranu 16. na engleskom, odeljak 6.1.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Tu stoji: „Težište u moralnoj i psihološkoj podršci staviti na stvaranje uverenja kod svih pripadnika SVK da je odbrana srpstva i srpskog naroda na ovome prostoru istorijski zadatak, od kog zavisi ujedinjenje celokupnog srpskog naroda, koje se može

postići samo borbom svakog pojedinca, od toga zavisi realizacija“ Jedan od vaših ciljeva u ARSK, bio je ujedinjenje sa Republikom Srpskom i sa Saveznom Republikom Jugoslavijom. Da li je to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: To je možda bio željen i dugoročan proces, ali mislim da nije bio prioritetan cilj. Ali neki vid jedinstva, kao, postojao je. Mislim da je vrlo jasno šta je cilj, ako idemo u politiku, a ja mislim da ne treba. Ali prvi cilj bio je autonomija Srba u Hrvatskoj. Vi znate kako je to završilo.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine predsjedavajući, nudim ovaj dokazni predmet i molim da se uvrsti u spis.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Dokazni predmet Odbrane broj D944, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D944 uvrštava se u spis. Nastavite, molim.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, idemo sada na... to je video snimak, dokaz broj 1D61-0251.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: To je opet insert onog programa u kome ste vi učestvovali, iz Banja Luke 7. avgusta.

(video snimak)

„Kao prvo, SAD, posebno NATO pakt, čak u jednom momentu kad smo mi vršili odbranu od avijacije hrvatske vojske, NATO avioni su ometali let naših aviona, a takođe su i granatirali, kao što vam je poznato, naše raketne sisteme u okolini Knina.“

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, kažu mi da bi ovo možda trebalo pustiti još jednom jer... prevodioci možda nisu imali transkripte pred sobom kad je video snimak pušten.

SUDIJA ORIE: Ovo je vrlo kratak insert, tako da...

prevodilac: Prevodioci imaju transkripte.

SUDIJA ORIE: Da. Čuo da je to uglavnom prevedeno, ali nisam siguran da je sve prevedeno. Pa možda treba da se ponovo pusti, pošto je vrlo kratak.

(video snimak)

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

„Kao prvo, SAD, posebno NATO pakt, čak u jednom momentu kad smo mi vršili odbranu od avijacije hrvatske vojske, NATO avioni su ometali let naših aviona a takođe su i granatirali, kao što vam je poznato, naše raketne sisteme u okolini Knina.“

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, prvo, gde su bili ti raketni sistemi?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam objasnio. Već smo nekoliko puta spominjali. Od Buline strane ka unutrašnjosti prema selu Pađene. To nije ništa sporno. I kad sam kazao oko Knina, nisam rekao u Kninu nego u okolini Knina, to je širi pojam. Zapravo, tamo je bila ta komanda, sa tim radarima i šta to sve ide uz to.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Da li je NATO pakt zaista i napao vaše raketne sisteme?

SVEDOK NOVAK, OVIĆ – ODGOVOR: Pa mi smo, da vam pravo kažem, mi smo čuli takvu informaciju. Ja ni sad nisam siguran. Prepostavljam, jer NATO pakt nije to osporio, ali ja ne bih mogao potpuno tvrditi da jeste.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine predsedavajući, molim da se ovaj dokaz označi i nudim da se uvrsti u spis.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Dokazni predmet Odbrane broj D945, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D945 se uvrštava u spis.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, ja ću vas sada pitati o nekim objektima u Kninu. Da li se sećate... da li se sećate da ste nam rekli, kada vas je gospodin Hedaraly pitao o ženskom manastiru u Benkovcu, rekli ste da RSK nije koristila verske objekte za vojne svrhe. Sećate se toga?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: To je principijelno tačno. Niti katoličke niti pravoslavne.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Kažete „principijelno tačno“. Da li znate za neke konkretne objekte u kojima je taj princip bio narušen i koji su, zapravo, korišćeni u vojne svrhe?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja bih dodao, principijelno i stvarno. Koliko je meni poznato, a dosta mi je poznato.

SUDIJA ORIE: Znate li za bilo koji izuzetak? To je bilo pitanje.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Ne, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Molim vas, nastavite.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ako možemo... gospodine sekretare, molim vas dokazni predmet broj 1D61-0273.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ovo je dokument od 25. jula 1994. „Zaključak Ministarstva za kulturu i veru jeste da je Vlada odlučila da zgradu katoličkog manastira treba u celosti koristiti za potrebe Ministarstva kulture i vera. Prethodno je neophodno da se iz zgrade izmesti specijalna jedinica MUP-a i isele izbeglice.“ Dakle, zapravo, specijalne policijske snage **odsele su** u katoličkom manastiru. Da li se toga sećate?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Očito iz ovoga proizilazi, ali meni to nije poznato. Ali kaže, ne samo specijalne jedinice, nego i izbeglice. A treba videti odakle su došle izbeglice. Ali očito iz ovoga se vidi. I vidi se da se Vlada Republike Srpske Krajine bavila ovim problemom. Znači da ga je Vlada i razrešila. Može se zaključiti.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Hajde da se pozabavimo time, pre toga, prelazim na sledeći dokazni predmet. Ta specijalna policijska jedinica, da li ste upoznati sa činjenicom da je ta specijalna policijska jedinica, da su to *Mindušari*, čiji je bio video snimak koji smo videli na početku jutarnjeg dela zasedanja, da su oni bili smešteni u manastiru Svetog Antona u Kninu.

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, iz onoga što smo vidjeli, proizilazi da bi oni mogli biti samo jedan dio te jedinice.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine predsedavajući, molim da se ovo označi i nudim da se uvrsti u spis.

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Dokazni predmet Odbrane broj D946, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D946 se uvrštava u spis.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Nakon što je donesena ova odluka, došlo je do diskusije u tzv. Parlamentu RSK jer ova odluka zapravo nije sprovedena u delo, i ja bih želeo da vam pokažem jedan video snimak.

ADVOKAT MIŠETIĆ : Gospodine sekretare, to je dokazni predmet broj 1D61-0239. Možemo li da nastavimo, gospodine predsedavajući?

SUDIJA ORIE: Da, izvolite, nastavite. Da, vidim to sada na ekranu.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

(video snimak)

„Postoji odluka Vlade da se arhiv premesti u samostan. Međutim, šta se tamo nalazi? Specijalna jedinica.

Ja bih vas zamolio, gospodine Atlagiću, da dodete zajedno sa mnom pa da mi isteramo tu specijalnu jedinicu. A odluka Vlade postoji. Evo neka vam gospodin Mikelić to pokaže.

U redu. Zahvaljujem.

Zahvaljujem. Gospodin Prijic.

Gospodo predsednici, poštovani narodni poslanici, prvo malo, ne šale, ali ne i neozbiljnosti. Neki bi da otjeraju specijalnu jedinicu iz samostana. Mnogo više bi to htjelo učiniti sa mnom. Što se tiče mene... a to je dio političkih struktura. Što se tiče mene, to i nije tako nemoguće, a što se tiče specijalne jedinice, ne bi tako bilo dobro, a posebno zbog toga, iako neko to drži kao tajnu što je upravo ta jedinica bila ona koja je zaustavila muslimansku ofanzivu i prodor prema Petrovcu i ona je omogućila konsolidaciju redova i ona je vratila Muslimane tamo gde se sada i nalaze. Toliko. Ne umem se igrati otvoreno i neotvoreno. Bilo je mnogo stvari koje su rečene u izveštaju Vlade koje su kao takve zatvorene, a sada su kao takve i otvorene.“

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Sada, gospodine Novakoviću...

SUDIJA ORIE: Samo trenutak.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Oprostite.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, dva pitanja u vezi sa ovim video snimkom. Prvo, na samom kraju, on upućuje na činjenicu da ovo...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Još nisam ni postavio pitanje. Ne razumem u čemu je problem.

SUDIJA ORIE: Pa, gospodin Hedaraly još ništa nije rekao. On je na nogama, tako da sam ja u pripravnosti, ali vi možete nastaviti. Tako ja cenim situaciju.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, kao prvo, on spominje da je ova specijalna jedinica koja je smeštena u manastiru, odbila Muslimane na području Petrovca. To je u Bosni. Je li tako?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Nije mi poznata ta aktivnost. Ne znam u koju je svrhu to ministar upotrebio. To su slobodne raspave u parlamentu i ne znači da je to tačno što je rekao. Ali nisam upoznat sa tim problemima, zaista.

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly, vidim što vidim, ali ništa ne čujem. Sve dok nešto ne čujem, gospodin Mišetić nastavlja.

TUŽILAC HEDARALY: Ne želim da prekidam, ali ako mogu da pokrenem jedno pitanje.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

SUDIJA ORIE: Da. Naravno da možete da pokrenete pitanje. Naravno, ne znam da li je prikladno to učiniti u prisustvu svedoka, ali ostaviću to po strani, jer ne znam šta želite da pokrenete.

TUŽILAC HEDARALY: Želeo bih samo razjašnjenje za svedoka u vezi s datumom, kako bi on imao prava saznanja u vezi sa celim video snimkom pre nego što bude odgovarao na konkretna pitanja o tom sastanku. Ukoliko je pitanje uglavnom kao ovo poslednje, onda nema prigovora, ali...

SUDIJA ORIE: Gospodinu Hedaraly-ju bi bilo od pomoći kada bi čuo koji je datum ovog video snimka.

ADVOKAT MIŠETIĆ: 10. novembar 1994.

SUDIJA ORIE: 10. novembar 1994.

TUŽILAC HEDARALY: Zahvaljujem, gospodine Mišetiću.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Tako je naslovljeno u snimku u elektronskoj sudnici.

SUDIJA ORIE: Nisam ni ja video nikakve naslove. Molim nastavite.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Drugo pitanje, gospodine Novakoviću, u vezi je sa ovom raspravom u Parlamentu. Diskusija u Parlamentu je o tome da uprkos odluci Vlade iz leta 1994, specijalne snage još uvek nisu izašle iz te zgrade. Jeste li vi znali za taj problem, da su specijalne jedinice odlučile da ne poštuju odluku Vlade?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja moram skrenuti pažnju na jedan podatak. Ja u jednom dijelu, baš, koji se radi o jednom periodu, znači, taj drugi dio 1994. nisam bio u Kninu. Ja sam bio u Vukovaru, u 11. Korpusu i neke pokazatelje iz tog perioda ne poznajem baš najbolje. Pratio sam ja dešavanja, ali ne iz prve ruke i ja sam bio gore, u detašovanoj komandi 11. Korpusa.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine predsedavajući, molim da se ovaj dokazni predmet označi i nudim da se uvrsti u spis.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Dokazni predmet Odbrane broj D947, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D946 se uvrštava u spis.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, ja bih sada molio dokazni predmet Odbane broj D57.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, sada ću vam pokazati dnevnik hrvatskog Ministarstva unutrašnjih poslova, pošto je hrvatska policija zauzela Knin, a onda ću vam pokazati unos od 12. avgusta.

ADVOKAT MIŠETIĆ: I, gospodine sekretare, to je 10. strana na engleskom i 10. strana na BHS-u. Ako možemo da vidimo dno, molim vas.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: To je uneo Željko Čar. To je u dnu, da. Sada, taj unos kaže da je 12. avgusta 1995. u policiju stigao poziv. Kaže se „Nađena je municija. On je izvestio o oko 20 sanduka municije koja je pronađena u manastiru Svetog Antona.“ Vi ste bili u Kninu 12. avgusta, gospodine Novakoviću. Da li ste znali za 20 sanduka municije koja je bila u manastiru Svetog Antona 4. avgusta?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: *(nema prevoda)*

SUDIJA ORIE: Pitanje je bilo, da li ste znali za pronalaženje municije u manastiru Svetog Antona, o čemu se izveštavalo 12. avgusta 1995.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: To mi nije poznato, ali od 7, odnosno 5. avgusta do 12. avgusta, svašta se moglo dešavati. Čije je oružje, kako je došlo tamo i kako je ostalo, to mi nije poznato.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novaković, 4. avgusta 1995, manastir Svetog Antona koristile su specijalne snage tzv. RSK. Nije li to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja to ne bih mogao potvrditi. Ja ih... ja sam tamo prolazio, nikad ih nisam vidio.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, molim vas dokazni predmet Odbrane broj D930. Ponovo je reč o knjizi gospodina Vrcelja. On je bio na čelu artiljerijskih jedinica RSK. Molim da pređemo na 6. stranicu u engleskoj verziji i 6. na BHS-u.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Evo šta kaže artiljerijski oficir.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Oprostite. Strana 6, na BHS-u, sredina strane.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: On govori o jutru, 4. avgusta i kaže... Ja... To je na starnici 6 od 25. Molim da spustimo stranicu. Molim vas, u engleskom je to na idućoj stranici. Negde na sredini stranice on govori o 4. avgustu. Dakle, načelnik artiljerije kaže: „Najvažniji ciljevi u Kninu bili su zgrada Glavnog štaba, rezidencija predsednika, kasarna, Severna kasarna, kasarna Senjak i glavna raskrsnica u Kninu.“ Da li se vi slažete sa gospodinom Vrceljem da su to bili najvažniji ciljevi u Kninu?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja ne znam u kom kontekstu je on upotrebio ovaj izraz „najvažniji ciljevi“. Možda su oni politički najvažnije zgrade, ekonomski najvažniji objekti i tako dalje. Zašto je ciljevi... ali nije rekao koji ciljevi. Ne piše da su recimo vojni ciljevi. A možda bi se moglo podrazumevati. Zaista ne bih mogao reći šta je autor tu kazao. On je imao neku svoju opservaciju, ali ja ne moram da se slažem sa opservacijom ovakvom.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim da okrenemo stranicu engleske verzije, a to je na vrhu stranice 7 u BHS-u. Gospodin Vrcelj, načelnik artiljerije, kaže da je ujutro uspeo...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim vas da idemo na vrh engleske stranice.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Govori o Severnoj kasarni i kaže: „Preskačem ogradu kasarne i ulazim u zgradu u kojoj sam do pre četiri meseca radio.“ Da li ste vi znali da se načelnik artiljerije ujutru 4. avgusta nalazio u Severnoj kasarni?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne, to nije mi poznato uopšte. Ja samo znam da je on stanovao u jednom malom, maloj garsonjeri moje zgrade. Ali gde je on bio taj dan... ja lično ga nisam vidio. Toga dana, ni sledećih nekoliko dana. I nismo imali mi direktne kontakte, da tako kažem te, te poslovne, uslovno rečeno, odnosno komandne i vojni zadaci nam nisu bili približni pa nismo imali ni kontakata često.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: On potom kaže da je iz Severne kasarne otišao u zgradu Generalštaba. Onda kaže da kad je stigao do Generalštaba...to je drugi puni pasus na engleskom jeziku: „Ušao sam u zgradu i, čoveče, imao sam šta da vidim. Dve granate pale su na parkiralište između zgrada, eksplodirale i uništile ceo parking Generalštaba. Mora da je neki dobar artiljerijski operativac njima tačno naveo tu lokaciju.“ Da li se sećate činjenice da je parking iza Generalštaba bio pogođen?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Parkiralište se nalazi... to je u stvari bilo dvorište komande. Nekad je bilo tu igralište za odbojku. A to je bilo, prostor između Doma vojske i Glavnog štaba Srpske vojske Krajine. Tamo je pala jedna granata. Tamo je napravila štetu na vozilima ali nije baš bilo uništeno. A znam da je pala samo jedna granata. E sad je stvar mašte šta pisac hoće da kaže.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ako se spustimo nekoliko pasusa, pred kraj stranice na engleskom jeziku. To je na 7. strani, poslednji pasus na BHS-u. Tu stoji: „Raspitao sam se o drugim zapovednim oficirima iz Generalštaba, budući da nisu bili prisutni. Bilo nas je samo nekoliko. Neki se nisu prijavili celog dana iako su njihove spavaonice bile u domu penzionera koji se nalazio nekih 400 metara dalje.“ To je tačno, zar ne, da su ti oficiri bili smešteni u domu penzionera i da se nisu pojavili ujutro 4. avgusta?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: To baš nije tačno. Nije u celini tako. Činjenica da su jedan broj oficira... u domu penzionera ne znam koliko je bilo, 40 soba možda, mi smo tamo imali 10 do 15 soba, spavalo je 15 do 20 oficira. I oni su dolazili pojedinačno ili u grupama. Dotrčavali su u komandu. Nije mi poznato da je baš tamo neko ostao čitav dan. Možda je neko imao neki mali strah, ali to su bili profesionalni ljudi i niko od njih nije ostao čitav dan u domu penzionera, u tom hotelu, kako se zvao. To je lična opservacija gospodina Vrcelja, ali ja gotovo sumnjam da je tako bilo. Jer i moji saradnici su neki tamo spavali, pa su došli u toku dana. Nisu odmah došli u 5 sati, ali su u toku dana. Ili da tako kažem, do podneva. Baš da budem precizan. Do podne, ne do podne... do 12 sati, najmanje, ali uglavnom prije.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U redu. Molim da pređemo na stranicu 13 na engleskom, a to su stranice 12 i 11 na BHS-u. To je to. Sada, na BHS-u, to je šesti red od vrha stranice. To je

ovde druga rečenica. Govori se o tome šta se dogodilo nakon izdavanja zapovesti o evakuaciji. Gospodin Vrcalj kaže: „General Bjelanović izneo je primedbu da moram pronaći mašinovođu koji će **izvući** voz natovaren municijom iz Stare Straže.“ Da li ste vi znali da je železnički sistem RSK korišćen da bi se premeštalo oružje?

TUŽILAC HEDARALY: Oprostite, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly.

TUŽILAC HEDARALY: Ulažem prigovor zato što se u pasusu govori o municiji a pitanju su o oružju. Ovo se već drugi put dešava.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću, odnosi se na municiju.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Municija. U redu.

SUDIJA ORIE: Molim vas, nastavite.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, jeste li vi znali da je železnički sistem korišćen da bi se premeštala municija?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, ja sam uočio da gospodin Mišetić ne pravi razliku između oružja i municije. Meni je bilo poznato da je u jednoj prilici, ne znam koliko dana prije te opšte agresije od 4. avgusta, ali vjerovatno nakon 27. jula, nakon pada Bosanskog Grahova, jedan dio municije iz skladišta Golubić bio prebačen sa železnicom na 10 do 13, mislim da je bio tačno 13 vagona, i da je sklonjen tih dana u neki od tunela. Zaista nisam znao u kom tunelu, mogao je biti na onoj pruzi prema Ličkoj Kaldrmi, mogao je da bude i prema Zadru, ali ako je ovo tačno što gospodin Vrcalj piše, onda će prije biti da je bio tu na Staroj Straži. Iako meni nije poznato. A znao sam da je negde sklonjeno nekoliko dana prije agresije, a to znači može biti negde prije 1. avgusta, i to nisu bili, da tako kažem, uslovno rečeno, moji poslovi. Ja se nisam oko toga niti puno pitao niti sam učestvovao u tome. Dakle, vjerovatno je bio sklonjen jedan deo municije i stavljen je u neki od tunela sa, uslovno rečeno, 10 do 13 vagona. Moguće da je čak bilo 13.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, molim vas da se vratimo na dokazni predmet Odbrane broj D923.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ponovo je reč o izveštaju generala Mrkšića od 26. avgusta 1995. godine.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim vas, stranicu 25 u originalu, to je 16. stranica na BHS-u.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Počinjemo sa paragrafom 5, to je na dnu. General Mrkšić izveštava o jutru 5. avgusta. Kaže: „Tada je bilo naređeno da se evakuiše 14 železničkih vagona natovarenih municijom, iz tunela koji su se nalazili na osovini Stara Straža–Pađene, i da se premeste na područje Otrić-Malovan, kako bi se prevezlo na teritoriju Republike Srpske.“ On kaže: „Osoblje voza i obezbeđenje su napustili vagone tokom noći, jer nije bilo moguće da bilo

šta urade jer je Malovan već bio pod neprijateljskom vatrom“. On kaže: „Osoblje voza i obezbeđenje napustili su vagone tokom noći, ali bilo je nemoguće učiniti bilo šta konstruktivno jer je Malovan već bio pod neprijateljskom vatrom.“ Onda kaže: „U cilju pokretanja uništavanja municije u tunelima blizu Stare Straže, oklopni voz je gurnut da bi se pokrenula eksplozija po inerciji i kako bi udario u vagone pune municije. Ta operacija nije uspela jer se voz prevrnuo pre nego je ušao u tunel. Bilo je naređeno da se minama digne u vazduh skladište municije Golubić, i za to su sprovedene sve prethodne pripreme. Ali zbog prekida komunikacija, nije bilo moguće izvršiti naređenje komande.“ Sledeći pasus kaže: „Prema našem dosadašnjem saznanju, on je pokušao da aktivira sistem za paljenje, ali neprijateljska izvidnica i grupa za sabotazu ga je u tome sprečila.“ Dakle, jeste li vi znali, kao oficir koji je saradivao sa generalom Mrkšićem, da je 5. avgusta aktiviran plan da se digne u vazduh skladište municije koje se nalazilo i u tunelu Stara Straža i u Golubiću?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Meni to nije poznato, i nije mi ni moralo biti poznato. A principijelno, ja ne znam da su u našim sastavima vršene bilo kakve sabotaze ovakvog karaktera, odnosno, nije bilo planova za uništavanje niti municije niti... ako je tačno ovo što ovde piše, moglo bi se zaključiti, ali nije mi poznato. I to nije bila praksa u našoj vojsci.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U redu. U svojoj izjavi, u vezi sa PTT-om, kažete da to nije bilo u upotrebi, ali da su se koristila postrojenja/objekti za mobilnu komunikaciju. Možete li nam reći šta su to postrojenja mobilne komunikacije i gde su se ona tačno nalazila?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne, ja nisam rekao da smo koristili, nego da smo imali dio sredstava, ili zastarele tehnike koji su se mogli koristiti kao mobilne komunikacije. Mi smo imali svoj sistem veze tzv. stacionirani sistem veze koji se zasnivao na centrali, radio-relejnim i drugim uređajima, a tamo je bila jedna jedinica, ona se zvala bataljon, ona praktično nije bila ni četa. Bilo je možda sedamdesetak ljudi i desetak vozila koji su do pada Bosanskog Grahova i u tom dijelu, znači, uoči agresije, bili u Sjevernoj kasarni. A posle su izmješteni, najprije prema Pađenima, inače, u tom dijelu gde se planiralo, bilo u planu da će, u slučaju agresije, Glavni štab da se dislocira u Srbiju. To je bila neka rezervna varijanta. Jer nije bilo ni normalno da je Glavni štab praktično u Kninu, gde je bio u blizini prve borbene linije. Znači, imali smo tu pokretnu jedinicu, od možda (sedam)desetak ljudi i sa negde desetak motornih vozila na kojima su bili uređaji. Uređaji veze.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Hteo bih sada da vam pokažem dokument broj 428 po Pravilu 65 ter. Gospodine Novakoviću, dozvolite da vas pitam, poznajete li osobe pod imenom Medo ili Žeželj?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne, nijedno nisam imao prilike da čujem. Žeželj je prezime, ali ne znam ko je. A Medo je vjerovatno nekakav nadimak.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ovo je jedan presretnuti telefonski razgovor između generala Mrkšića i jedne druge osobe, u vreme dok je bio u Kninu. Snimljen je 4. avgusta 1995 godine, u 21.58 h. Govori o tome šta se događalo.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ako možemo da se spustimo na dno engleskog teksta.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: On kaže: „Pa ovde je sve gotovo. Knin je ispražnjen, premeštanje je organizovano.“

„Možete li otići do grada?“

„Pa, mi ćemo braniti Knin sutra i preksutra na svaki mogući način“ Da li vi razumete...?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Oprostite. Molim da se okrene strana.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Tu se kaže: „Knin je prazan, ali mi ćemo braniti.“ Dakle, uveče, 4. avgusta, to zapravo i nije bila namera, gospodine Novakoviću? Civile ste evakuisali, ali vojska je i dalje nameravala da ostane i brani grad Knin. Je li tako?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Apsolutno. Ja sam spominjao jedan sastanak koji je bio kod komandanta. Tako je komandant u 20.30 časova i dao zadatke komandantu Severnodalmatinskog korpusa i komandantima njegovih brigada. Njegovih, tih naših brigada Severnodalmatinskog korpusa. Ne samo da se brani Knin, nego da se brani celokupan teritorij.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Negde pri dnu stranice 2, kaže: „Pa nisu, oni su samo uneli paniku u Knin. -Ma kakva panika? Spreči to, streljaj. -Ne možeš to učiniti. Ovo je stampedo. Nema nikakve kontrole. Bolje to nego da gubim ljude. Bolje je izvući se na organizovani način, nego da ih izgubim.“ Druga osoba kaže: “Nemoj dopustiti da vojnici odu.“ Na šta ovo ukazuje...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da pogledamo sledeću stranicu.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Tu stoji: „Pa, žene i deca ne mogu da voze automobile, zar ne? Vojska ima druga posla. Ima mnogo ljudi u Benkovcu, a oni još nisu ni počeli da se izvlače otuda.“ Sada, vi ste već uveče 4. avgusta imali problem zato što su vojnici počeli da dezertiraju sa svojih položaja. Je li tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam to već objasnio. Pojedini vojnici su odlazili kod svojih, da li to možete nazvati dezerterstvo, možete to nazvati i tako, ali prije bi bilo da su otišli da vide šta im je sa porodicama. A kad je otišao, on je na neki način dezertirao, ali je bio prinuđen da vidi šta se dešava, jer su borbena dejstva, odnosno granatiranje bilo i preko... ja sam objasnio, više je granatiranje bilo preko borbenih linija nego na same borbene linije. Prema tome, može se odgovoriti sa „da“ na vaše pitanje.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U redu. Pa pređimo na to pitanje, jer negde u sredini ove stranice, kaže se: „Ma pusti to. Komunikacije u Kninu ne rade. Sve su uništili danas. Ostao sam bez električne energije, televizije, radija, bez svega, čoveče.“ Dakle, ono na šta se pucalo 4. avgusta, gospodine Novakoviću, bila su sredstva veze. Zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa najprije se pucalo na televiziju. Na radio i televiziju. Ja mislim da je to prva granata koja je u Knin pala, to je pala na *Radio-televizijski centar Knin*. A što se tiče sredstava veze, mi smo imali u toku dana, bar u komandi je sve do noći funkcionisao sistem veza. A ti komandanti, koji su bili na terenu, oni su imali veze sa komandom. Jer komanda nije... nije centar veze u komandi bio uništen kompletan. Neki dio sistema je uništen, ali uglavnom nije. Nije kompletno. Znači, mogao bi odgovor biti da jeste da su i gađane, ali ne isključivo. Nego isključivo gađanje zgrada, ovo je ili usputno ili zajedno s tim.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine predsedavajući, molim vas da se dokaz označi i nudim ga na uvrštavanje u spise.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Dokazni predmet Odbrane broj D948, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D948 se uvrštava u spise. Gospodine Mišetiću, poslednja stvar koju sam vas pitao u petak je bila koliko će vam vremena treba. Vi ste rekli: „Očekujem da završim u prvom delu zasedanja.“

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da, časni Sude. Međutim, bojim se da će to biti negde blizu 10 sati, kako sam ukazao ranije. Ako mogu da imam još 45 minuta, samo da prođem kroz neka pitanja.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA ORIE: Posavetovaću se sa svojim kolegama oko toga i obavestiću vas posle pauze.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Hvala.

SUDIJA ORIE: U redu. Onda ćemo sada imati pauzu i nastavljamo u 10.55 h.

(pauza)

SUDIJA ORIE: Pretno veće se opet izvinjava zbog kašnjenja sa početkom sednice. Za to postoje opravdani razlozi, ali naravno, razumem da to nije prijatno za strane kao ni za svedoka koji čeka. Molim vas, nastavite.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Hvala, časni Sude.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, u vašoj poslednjoj izjavi, verujem da je to dokazni predmet Tužilaštva broj P1094, u paragrafu 31, vi kažete: „Koliko ja znam, fabrika *Tvik* nije imala nikakvu vojnu svrhu.“ Želim da vam pokažem jednu emisiju *Televizije Knin* od 3. septembra 1994.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, to je dokaz broj 1D61-0236. Mogu li da nastavim, gospodine sekretare? Smem da nastavim?

SUDIJA ORIE: Da, možete da nastavite.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Hvala.

(video snimak)

„Spiker: S obzirom na četvorogodišnji rat i uvedeni embargo, preduzeće *Tvik* iz Knina uspješno odoljeva svim nedaćama. Ovaj kolektiv danas je posjetio komandant Srpske vojske Krajine general-major Milan Čeleketić sa svojim saradnicima.

Reporter: U okviru redovnih aktivnosti obilaska privrednih preduzeća, komandant Srpske vojske Krajine general-major Milan Čeleketić u pratnji pomoćnika za pozadinu general-majora Mirka Bjelanovića i pukovnika Dušana Smiljanića, danas prije podne posetio je društveno preduzeće za proizvodnju šrafova *Tvik* iz Knina. U razgovoru sa direktorom ovog kolektiva Jugoslavom Pavlovićem, komandant je upoznat sa poteškoćama sa kojima se *Tvik* suočava u uslovima postojanja blokade spoljnog tržišta.

Vreme rata je preduzeće dočekalo sa 3300 zaposlenih. Danas ima 2300 radnika a od toga broja više od 1000 su vojni obveznici. Ipak *Tvik* uspeva da izmiri sve obaveze prema zaposlenim radnicima na tzv. čekanju i vojnim obveznicima. Kolektiv čijih je više od 50 procenata proizvodnje bilo namenjeno izvozu, danas na jugoslovenskom tržištu nudi najjeftinije proizvode. Gospodin Pavlović, direktor *Tvik*-a je uverio posetioce da će onda kada se granice ponovo otvore i omogućiti izvoz, ovo preduzeće će povratiti sve aktivnosti. General Čeleketić i gospodin Pavlović razgovarali su i o vojnom programu proizvodnje u *Tvik*-u, a potom je komandant sa saradnicima obišao pogone ovog izuzetno važnog preduzeća.“

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da bih ubrzao, časni Sude, nudim ovaj video na usvajanje. Sada ćemo pogledati još jedan dokument, pa ću tek onda postavljati pitanja svedoku o fabrici *Tvik*.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Dokazni broj Odbrane broj D949, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Dokazni broj Odbrane broj D949 se uvrštava u spise.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, mogu li da dobijem dokument broj 1D61-0272, molim vas.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ovo je dokument, gospodine Novakoviću, od 10. jula 1995. godine. Dolazi od Ministarstva odbrane i u njemu stoji: „Zbog hitnosti potrebe izrade smrtonosnih sredstava za lansiranje sa zemaljskih lansera, a imajući u vidu kapacitet fabrike *Tvik* Knin (fabrika alata) ustupili smo deo izrade određenih proizvoda u kooperaciji sa fabrikom *Banja metal*, Dvor na Uni, pomenutoj fabrici.“ Treći paragraf: „Predlažem da se tretman fabrike *Tvik* Knin (alatnica) stavi u sistem rada sektora vojne i namenske proizvodnje, bar za određeno vreme, a prioritet poslova dati zahtevima sektora vojne i namenske proizvodnje. Zamenik ministra, pukovnik, Milan Šuput.“ Gospodine Novakoviću, datum ovoga je 10. jul 1995. godine. Da li ste

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

znali, prvo, recite nam, videli ste video snimak o programu vojne proizvodnje. Možete li nam objasniti kakav je to bio program?

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly.

TUŽILAC HEDARALY: Postoji razlika u datumima. Gospodin Mišetić pokazuje dokument od 10. jula, a video snimak je iz septembra 1994. godine, pa bi to trebalo razjasniti svedoku.

SUDIJA ORIE: Ne, ne. Mi smo to primetili. Dokaz je za Pretresno veće, kako bi razmotrilo. Gospodine Hedaraly, ovo je neprikladna intervencija.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Hvala, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Postavljeno vam je pitanje da li ste vi za to znali, gospodine Novakoviću.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Nisam znao, i na filmu nismo vidjeli program nego je samo spomenut program. A ja sam inače rekao da u tom periodu nisam bio, a nije bitno, u Kninu.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Pa...

SUDIJA ORIE: Da. Sada to, po svemu sudeći, postaje problem vremenskog okvira, jer vama ovde u dokumentu stoji jul 1995. godine, gde je jasno...

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Da. Tada sam bio.

SUDIJA ORIE: A u tom periodu, osim onoga što smo videli na video snimku, gde je uopšteno govoreći, pomenut program vojne proizvodnje, što onda, u najmanju ruku sugerise da je postojao program vojne proizvodnje. Mi ovde sada imamo vrlo konkretni zadatak vojne proizvodnje.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Časni Sude, ja sam koliko puta bio u tvornici vijaka i nisam primjetio da se radi nikakva vojna proizvodnja, a dobro znam da su sve naše prethodne fabrike i prije rata imale nekakve programe. Ali pitanje je koliko su to mogle ostvariti. Ako smijem da prokomentarišem ovaj poslednji pasus iz ove informacije od 10. jula, zamjenik ministra gospodin Šuput, također samo predlaže da se tretman stavi u sistem rada sektora namenske proizvodnje a ne kaže o čemu se radi. I ovde se ne vidi da li je to i urađeno nešto poslije ove informacije.

SUDIJA ORIE: Pitanje je glasilo da li je vama bilo poznato.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Nije. Ja sam bio nekoliko puta u tvornici vijaka, a vidio sam da se rade druge stvari na održavanju tvornice i tamo je bilo veoma malo ljudi, možda 200-300 za čitav period rata. Znači ne.

SUDIJA ORIE: Da. No, bez obzira na to, pitao sam vas da li ste vi za to znali. Vi ste rekli „Išao sam tamo. To nisam.“ što ne znači da za to niste saznali kroz druge izvore, kao što su dokumenti,

razgovori, druga vrsta informacija koje ste dobijali. Da li ste znali da je *Tvik*, možda između ostalog, bio aktivan u vojnoj proizvodnji? To je pitanje.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Nije mi poznato, časni Sude. Sem što sam...

SUDIJA ORIE: Hvala na odgovoru. Molim vas, nastavite, gospodine Mišetiću.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Budući da niste znali ni za kakvu vojnu proizvodnju u *Tviku*, gospodine Novakoviću, recite nam odakle je dolazila municija za vojsku Republike Srpske Krajine?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Mi smo imali municiju najvećim dijelom iz rezervi JNA koje su nekad postojale na tom prostoru. Primera radi, samo u Golubiću je bilo između 8.000 i 10.000 tona municije. To su bile rezerve Vrhovne komande, rezerve vojno-pomorske oblasti, znači, jedne armijske oblasti i dobili smo dio rezervi pete vojne oblasti koja je bila u skladištu Sveti Rok u Lici. I jedan deo municije smo imali iz Čerkezovca. Moguće da je jedan manji dio municije dolazio iz SRJ, ali nije mi to poznato. Mislim, ne znam o kojim količinama se radi, da li je to bilo često ili nije.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, ako mogu opet da idem na dokazni predmet Odbrane broj D923, molim vas... Izvinjavam se. Želim da zavedem dokument broj 1D62-0272 u spis.

SUDIJA ORIE: Vidim da nema prigovora gospodina Hedaraly-ja. Gospodine sekretare.

sekretar: Časni Sude, to će biti dokazni predmet Odbrane broj D950.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D950 se uvrštava u spis. Molim nastavite.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, opet dokazni predmet Odbrane broj D923, molim vas... Ako može strana 24 na engleskom.

SUDIJA ORIE: *(nije uključen mikrofon)*

prevodilac: Mikrofon, molim vas.

SUDIJA ORIE: Opet na kanalu 4 čujem francuski prevod mojih reči. Očigledno smo imali mali problem, ali mislim da sada možemo da nastavimo.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim vas, idite do dna stranice kako bih video broj. 24, izvinjavam se. Nisam bio dovoljno jasan, to je strana 16 na BHS-u. Da. To je pasus 3. Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ovde general Mrkšić izveštava 26. avgusta, i kaže: „Zbog neprestanog dejstva neprijateljske artiljerije i raketnih sistema iz kasarne Senjak u Kninu, gde su na samom početku napada uništena tri šlepera i poginuo jedan vozač, nije se moglo vršiti bilo kakvo iseljavanje intendantskih i bilo kakvih drugih materijalnih zaliha. Da li vam je bilo

poznato, gospodine Novakoviću, da su na početku operacije u kasarni Senjak uništena tri kamiona i jedan vozač poginuo?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Poginula su dva vozača. To su bili vozači transportnog preduzeća *Lika Trans*. Nisam siguran da li su vozači bili vojni obveznici ili su bili civili. Ali su dvojica vozača poginula.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: A šta je sa kamionima, da li ste znali da su kamioni uništeni?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, da. To su kamioni čiji su vozači bili ta dvojica ljudi koji su poginuli.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U redu. Sada bih voleo da obratite pažnju na 6. avgust.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, ako možemo, dokument broj 1D61-0171, molim vas.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, sada ću vam pokazati jedan presretnuti telefonski razgovor između generala Ratka Mladića i jednog nepoznatog čoveka snimljen 6. avgusta u 9.38 časova.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim vas da pogledamo pri dnu i to je pri dnu i na BHS-u.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Kaže se...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Zapravo, treba nam sledeća strana, molim vas. Izvinjavam se. Ako možemo na sledeći pasus na engleskom, hvala.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Mladić kaže: „Pa, severno je dobro, ali ono južno, oni su izgleda napravili glupost. Napisali su naredbu za evakuaciju žena i dece, i onda je to postao opšti egzodus. Oni su se odlično držali svuda, na svim linijama. Malo je bilo ugroženije područje oko Crvene Zemlje, prema Kninu; međutim, to je milicija napustila svoje položaje.“

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ako može nešto niže na engleskom.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Kaže se... nepoznati glas kaže: „Da ti kažem, ovaj ima opšte slavlje gore u Zagrebu. Sigurno si čuo da mu to treba začepiti, da se malo smanji.“ Pa opet nepoznati kaže Mladiću: „Sad od tebe zavisi pozadina. Da, da, pritisni sa te strane. Ja ću najverovatnije sutra da stupim u vezu sa ocem.“ Sada, ovde se, gospodine Novakoviću, iz vojne perspektive, govori o tome da neko gospodinu Mladiću kaže da stavi pritisak na snage generala Gotovine u Bosni koje tamo drže liniju protiv... snaga generala Mladića. Zar to nije tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja ovo ne bih mogao komentarisati. Ja se nisam nikad uključivao u ovakve razgovore i ja sam se bavio informisanjem što je uglavnom bilo javno. Tako da ne bih mogao komentarisati ovo, ovaj presretnuti razgovor, kako vi kažete.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Dopustite da vas pitam: na osnovu činjenice da ste vi bili neko ko ima relativno visok položaj u tim krugovima u to vreme, kada neko kaže „Pritisni sa te strane. Ja ću najverovatnije sutra da stupim u vezu sa ocem.“ da li imate ideju ko bi „otac“ mogao da bude?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja ne bih mogao znati ni ko su ovi učesnici, pa prema tome ne bih mogao znati ni ko je „tata“.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine predsedavajući, nudim dokument broj 1D61-0171 da se uvrsti u spis.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Dokazni predmet Odbrane broj D951, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D951 se uvrštava u spise.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine predsedavajući, sada ću pokazati jedan kratki deo video snimka koji nudim bez posredstva svedoka, but it is in response to the map produced by the witness on the front lines. Proratne dokumente ponudio sam Optužbi. To je video snimak koji je ovde donela Odbrana. Gospodine sekretare, to je dokument broj 1D61-0246. Časni Sude, ja ću vam pokazati legendu karte, u *Sanction* programu, jer će to možda biti teško da se čita sa video snimka. Ono što smo mi ovde uradili je da smo crvenom bojom obeležili liniju fronta ARSK i ARS. Plavo je linija fronta HV i HVO. Zelenom bojom je označena linija fronta snaga ABiH sa stanjem od 3. avgusta, and then three is a solid blue line. Zatim, crnom je obeležena granica između splitskog vojnog područja i Gospića. Braon linija je međunarodna granica. Kako bi Sud znao šta je to, to su linije a ovo je jedan snimak napravljen od satelitskih snimaka kako biste mogli videti kako linije idu gore-dole, po terenu i karti. Sada ću pustiti prvih nekoliko sekundi snimka, kako biste se mogli da vidite šta je to.

(video snimak)

ADVOKAT MIŠETIĆ: I to onda ide dalje ka pozicijama HV u Bosni, časni Sude. Dakle, nudimo ovo bez posredstva svedoka, pošto svedoku neću postavljati pitanja o tome. Mi smo dali Optužbi kartu koja je napravljena na osnovu ovoga.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Što znači da treba da uzmemo ono što stoji mirno, a ne ovo što se kreće, jer me to sasvim dezorijentiše, da budem iskren. Pomeram se, gospodine Mišetiću; a ja obično umem da pročitam kartu više-manje, ako mi se ne kreće pred očima.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

ADVOKAT MIŠETIĆ: Onda ćemo mi dati i karte, ali ovo što ste videli je kako biste vi videli tačno kakvi su uslovi topografije, možda će to kasnije biti bitno.

SUDIJA ORIE: Da, da. Da vidimo kako je ova luda vožnja bolja od gledanja u kartu, jer je ovo karta koja se kreće. Na samoj karti se ništa ne kreće, zar ne?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da. Ali ovo je zapravo...

SUDIJA ORIE: Dobro, to je u redu. Gospodinu Hedaraly-ju je izgleda to u redu. Ako preživimo ovu ludu vožnju, koji će to broj biti, gospodine sekretare?

sekretar: Dokazni predmet Odbrane broj D952, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D952 se uvrštava u spis.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, sada vam skrećem pažnju na dokazni predmet Odbrane broj D923. Ovo je opet izveštaj gospodina Mrkšića. Jutros smo malo govorili o vojnim operacijama koje su se odvijale u Bihaću u julu 1995.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim vas da pređemo na drugu stranu dokumenta.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U drugom punom pasusu, general Mrkšić piše: „Operacija *Mač 95*...”

ADVOKAT MIŠETIĆ: To je na prvoj stranici BHS-a, kažu mi 4. paragraf.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: „Operacija *Mač 95*, na teritoriji zapadne Bosne, započela je 19. jula 1995. godine i mogla se uspešno izvršiti samo da su naše jedinice bile spremne da je izvrše istovremeno sa napadnom operacijom na operativnom nivou na području zapadne Bosne i odbrambenom operacijom strateškog karaktera na granicama sa Republikom Hrvatskom.“ Nakon toga, on kaže: „Posle deset dana, operacija *Mač* je zaustavljena zbog napada na Grahovo i ugroženosi Knin iz smera Dinare. Izvršeni su pokreti gde je SVK bila prisiljena da se stabilizuje na frontu prema Kninu nakon pada Grahova. Zbog toga je preduzeta nova operacija za oslobodjenje Grahova. specijalna jedinica korpusa prebačena je na područje Crvene Zemlje.“
Gospodine Novakoviću, recite nam, najpre, šta je specijalna jedinica korpusa?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne znam na koju je jedinicu mislio. Možda je mislio na jedinicu iz nekoga, iz... korpusa specijalnih jedinica, jer smo mi upravo, prije mesec dana, bili formirali korpus sa četiri brigade ali to su bili ekvivalenti od 200, 300, možda 400 ljudi. To su tek bile jedinice u formiranju. Moguće da je mislio na tu jedinicu.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Četiri brigade sa 200 do 400 ljudi? Da li ste to rekli?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne 400 ljudi, ali bili su, to bi trebalo biti 5.000-6.000 ljudi, ali imale su vrlo malobrojno ljudstvo, zato što su to bile jedinice u formiranju. To se radilo o jedinici Korpus specijalne jedinice Srpske vojske Krajine čiju smo promociju mi imali 28. juna

1995. na poligonu u Slunju. Recimo Druga gardijska brigada nije imala više od 200 do 300 ljudi. Ove su imale možda nešto manje ili više.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: A da li je taj korpus specijalnih jedinica, 4. avgusta 1995. godine još uvek bio na Crvenoj Zemlji na Dinari?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne. Možda je tamo bila jedna od jedinica a korpus je bio na poligonu Slunj.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: A koja je jedinica bila tamo gore?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, videli ste iz ovog spiska sa ovim iz MUP-a da su to uglavnom bile snage MUP-a i dio jedinica iz Prve brigade i moguće ova jedinica iz Korpusa specijalnih jedinica. Konkretno, Druga gardijska brigada.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Rekli ste „moguće“. Da li ste sigurni?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Gotovo da sam siguran.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodin Mrkšić nastavlja: „Dva dana borbenih operacija nisu znatno poboljšale situacije osim što su zaustavile napredovanje Hrvatske vojske prema Kninu preko Strmice i prema Ličkoj Kaldrmi preko sela Resanovići.“

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ako možemo da pređemo na sledeći pasus, na deo u zagradi.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: „Drugi krajiški korpus branio je put Livanje-Grahovo i Livanje-Glamoc...“

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim da pređete na sledeću stranicu na BHS-u.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: „...i zatvarao je puteve koji vode od Bihaćkog Džepa preko Ripca i Krupe ka Petrovcu i Drvaru.“ Sada, pomenuli ste Drugi krajiški korpus u svom prethodnom odgovoru. Drugi krajiški korpus je, u stvari, sprovodio sve ove operacije Livanje-Grahovac, Livanje-Glamoc, zatvarajući puteve koji vode od Bihaćkog Džepa preko Ripca i Krupe ka Petrovcu i Drvaru. Oni su sprovodili operacije u Bosni, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Drugi krajiški korpus je bio deo vojske Republike Srpske. To znači da je on bio na svom prostoru. Tu nema ništa sporno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, dopustite... pa, da vas pitam prvo: *Operacija Mač* bila je operacija SVK koja je vođena protiv Bihaćkog Džepa i koja je započeta 19. jula 1995. godine. Je li tako?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Iz ove se analize može zaključiti. Međutim, ja bih prije proverio, kada bih se bazirao na ovaj dokument, kojim povodom je nastao i kad je pisan. Iako jako cijenim generala Mrkšića.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Pa dopustite da vam pomognem, ako mogu.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, molim vas dokument broj 1D61-0225. Oh, pogrešan broj, gospodine sekretare. 1D61-0221, molim vas.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću, rekli ste: „Pomenuli ste Drugi krajiški korpus u prethodnom odgovoru,“ malopre, ali ja...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Moja greška, časni Sude. Druga gardijska brigada, a ne Druga krajiška brigada.

SUDIJA ORIE: Da. Hvala. Molim vas, nastavite.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ovde je reč o dokumentu koji ste vi sastavili, gospodine Novakoviću, 26. jula 1995.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim vas, ako možemo da okrenemo stranicu, i ako možemo da odemo na dno na BHS-u.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, vidite treći pasus odozdo, gde vi pišete: „U republici zapadnoj Bosni“ i tako dalje. Onda u idućem pasusu. pišete: „Naša strana, operacije na tom području, medijski prezentuje kao međumuslimanske sukobe i negira učešće SVK u tim operacijama, i to je stav pri kojem ostajemo i dalje.“ Ono što vi ovde pišete, ako pogledamo na dnu stranice, vidi se vaš potpis, piše: „Pomoćnik komandanta pukovnik Kosta Novaković“, ono što vi ovde kažete, gospodine Novakoviću, je da vi u javnosti negirate učestvovanje SVK u operacijama koje se izvode oko Bihaćkog Džepa. Je li to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam već objasnio da smo, da su tamo bili naši samo dio ljudi, oficira, i mi smo na neki način to negirali, ali kasnije nismo negirali.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U sledećem pasusu stoji: „Uspesi VRS-a u Srebrenici i Žepi izazvali su veliku radost kod pripadnika SVK i celokupnog stanovništva RSK i takođe bitno ojačali moral naših boraca.“ Možete li nam reći šta je to u operacijama VRS-a u Srebrenici i Žepi izazvalo tako veliku radost kod pripadnika SVK?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da. Mi smo za ove informacije što se tiče Srebrenice i Žepe imali samo podatke da su te enklave oslobođene, a nismo imali podatke o kasnijim događanjima, šta se dešavalo. To nije prezentovano, i nije se znalo za te razmere, šta je bilo dalje.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U redu. Gospodine Novakoviću...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Izvinjavam se. Gospodine predsedavajući, nudim dokument broj 1D61-0221 na usvajanje, molim vas.

TUŽILAC HEDARALY: Nema prigovora.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Dokazni predmet Odbrane broj D953, časni Sude.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D953 se uvrštava u spise.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, kada smo razgovarali u petak, setićete se da sam vam pokazao jedan dokument koji je pripremljen za vas... izvinjavam se. Pokazao sam vam dokument na čijem je dnu stajalo vaše ime, a tiče se statusa jugoslovenskih oficira u SVK. Da li se sećate dokumenta?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa bio sam... ne mogu konkretno sad o čemu se radi. Da li je to bila moja informacija ili neki moj zahtjev?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, molim vas stavite na ekran dokazni predmet Odbrane broj D940, da se predoči svedoku.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Da li se sećate ovog dokumenta, gospodine Novakoviću?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da. Baš se sjećam da ste preskočili bili tačku 5, koja je po meni bila suštinska, pa ste je kasnije pročitali na moju intervenciju.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim da pređemo na sledeću stranu.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Da li je to vaš potpis na dokumentu, gospodine Novakoviću?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, tačno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Jeste li vi sastavili dokument?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa vidi se iz ovih inicijala da nisam. Neko od mojih saradnika. Piše „S.D“. Ne znam ko je on. Ali sam ga ja sigurno odobrio i potpisao.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Hvala, gospodine Novakoviću.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine predsedavajući, nemam više pitanja za svedoka.

SUDIJA ORIE: Hvala, gospodine Mišetiću. Postojao je jedan problem u vezi sa kartom koju je pripremio svedok, rekli ste da ćete se na to kasnije vratiti.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da, časni Sude. Ako želite, ja mogu to sada da istaknem svedoku.

SUDIJA ORIE: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da, to je u redu. Ja sam to zapravo hteo da raspravim sa tužiocem jer ne mislim da će tu biti spora, ali...

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

SUDIJA ORIE: Ako ne mislite da će biti spora, onda ću vam ostaviti vreme da vi to raspravite sa Tužilaštvom. Ako u nekoj kasnijoj fazi bude potrebno, ali molim vas, pazite da to bude pre nego što svedok ode.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da, časni Sude. Hvala.

ADVOKAT KAY: Nemam pitanja, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Hvala, gospodine Kay. Gospodine Mikuličić?

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Samo dopustite da prethodno nađem svoj mikrofon, časni Sude.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: ADVOKAT MIKULIČIĆ

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Dobro jutro, gospodine Novakoviću.

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Dobro jutro.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Moje ime je Goran Mikuličić, ja zastupam Mladena Markača. Ja ću vam postaviti nekoliko pitanja, za koja od vas, molim da mi odgovorite po vašem najboljem sjećanju. Ujedno vas molim da, nakon što završim pitanje, napravite malu pauzu prije nego što odgovorite radi toga da damo mogućnost prevoditeljima da obave svoj posao. Gospodine Novaković, referiram na vašu izjavu iz 2001. godine, to je dokazni predmet Tužilaštva broj P1092...

prevodilac: Molimo da se isključe dodatni mikrofoni.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: ...U kojem ste opisali vaš profesionalni put, gdje ste rekli da ste od 1968. godine se priključili Jugoslovenskoj Narodnoj Armiji i onda ste diplomirali 1972. Onda ste 1982. završili dvogodišnju specijalizaciju političkih nauka, pa ste magistrirali na Visokoj vojno-političkoj školi i u 1991. godini u činu pukovnika služili ste u kninskom korpusu JNA. Ti podaci su tačni, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, tačno je.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Dalje kažete, u paragrafu 2 vaše izjave, na drugoj stranici da ste s povlačenjem Jugoslovenske Narodne Armije iz Hrvatske, bili raspoređeni, da ste se priključili specijalnim policijskim jedinicama Republike Srpske Krajine. Možete li nam objasniti kako je došlo do toga da se vi kao magistrirani politikolog priključujete specijalnim policijskim jedinicama Republike Srpske Krajine?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: To nisu bile specijalne jedinice, ja sam to napomenuo prošli put. Mi smo u toku sprovođenja Vens-Ovenovog plana, po Rezoluciji 743 Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija, u Krajini imali pravo na policiju. I to na tu regionalnu policiju i kako se zove ova druga policija, redovna. I upravo po toj komponenti regionalne policije, mi smo formirali određene jedinice koje su se zvale Posebne jedinice milicije Republike Srpske Krajine.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

Mi smo tu imali jednu upravu koja je bila u sklopu Ministarstva unutrašnjih poslova, na čelu uprave bio je načelnik koji je bio i komandant tih naših jedinica, a ja sam u toj upravi bio pomoćnik komandanta za informisanje iz moje struke.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Vi dalje, u toj istoj izjavi, u paragrafu na dnu stranice 2 kažete da ste pomagali vlastima Republike Srpske Krajine pri formiranju jedinica specijalne policije, i da ste imenovani za pomoćnika komandanta za specijalne policijske snage. Isto tako, kada ste odgovarali na pitanja Tužiteljstva, potvrdili ste da su vaši navodi u vašim prethodnim izjavama tačni. Sada kažete da to zapravo nisu bile specijalne policijske snage. Što je od tog dvoje onda tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja nikada nisam rekao da sam bio u specijalnim snagama. Mislim da vi koristite izraz koji ne odražava ono što sam ja kazao u izjavama. Ja vas ne upozoravam, nego ja skrećem pažnju da je po Vensovom planu, Krajina imala pravo na posebne, regionalnu komponentu, dakle to su te posebne jedinice. Znači, one nisu specijalne, nego su posebne. Da su bile posebne, napominjem iz razloga jer su bile naoružane samo sa ličnim naoružanjem. Znači, sa puškama i sa kratkim oružjem, a to se može vidjeti iz velikog broja prepiske, iz velikog broja dokumenata koje su u tom periodu pisali predstavnici Ujedinjenih Nacija, pa i sam Generalni sekretar u izvještajima o demilitarizaciji, ja vas upućujem na ta dokumenta i ta zbivanja.

prevodioci: U pozadini je previše buke. Nemoguće je čuti svedoka.

SUDIJA ORIE: Možemo li da utvrdimo odakle dolazi ovaj zvuk iz pozadine koji ometa govornike?

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Možda je iz mog mikrofona, časni Sude. Ja sam zaboravio da ga isključim.

SUDIJA ORIE: Hajde da vidimo da li će biti bolje. Nastavite, molim.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Hvala.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Gospodine Novakoviću, ako sam dobro shvatio vaš odgovor, ovo što piše u vašoj izjavi, da je riječ o specijalnim policijskim snagama i to u dva paragrafa, to zapravo nije tačno, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Nije tačno da su bile specijalne. Ja govorim da su bile policijske snage posebne i tako su se zvale. Izričito koristim ja pravilne izraze. Uvijek koristim izraz posebne jedinice milicije. To je ta regionalna komponenta koja je nama bila dozvoljena.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Rekli ste nam, uvodno u vašem svjedočenju, da ste vi bili jedan od tadašnjih oficira JNA koji su prešli u sastav vojske tzv. Republike Srpske Krajine. Da li imate vi nekakav podatak ili nekakvu, neko saznanje o tome koliko je oficira bivše JNA prešlo u vojne jedinice Republike Srpske Krajine?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa mislim u ovome rukavu, kao što su i druge moje kolege hrvatske, muslimanske i druge nacionalnosti prešli u jedinice vojski koje su kasnije formirane iz JNA. Ja dosta ljudi znam, sad nemam tačne pokazatelje, ali uglavnom ljudi koji su rođeni... ne uglavnom, nego isključivo, što bih rekao, sa izuzetkom rijetkih pojedinaca, znači, u Srpsku vojsku Krajine su došli ljudi koji su rođeni na teritoriji Republike Srpske Krajine. Kao što sam rekao, što su i u druge armije, u hrvatsku vojsku moje kolege prešli koji su hrvatske nacionalnosti i koji su tamo rođeni.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Ja bih molio tajništvo, dokument broj 3D01-0592, numerirana strana 31, ERN broj 917.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mikuličiću, da li to znači da nećete tražiti dodatno objašnjenje za vaše poslednje pitanje?

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Da, časni Sude, hoću. Mislio sam da postavim to pitanje dok čekamo dokument. Ali u međuvremenu, dok čekamo dokument, postaviću pitanje.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Gospodine, jeste li upoznati sa književnim uratkom, člankom četničkog vojvode, Rade Čubrila, pod nazivom „Priznanje četničkog vojvode Rade Čubrila“? Da li ste imali priliku da pogledate taj članak? To ćemo uskoro videti na ekranu.

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Možda sam to pogledao ali nisam mu pridavao važnost.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Dakle, ono što vam ja želim pokazati, to je podatak koji je gospodin Čubrilo izneo u tom članku na stranici numeriranoj 31 u paragrafu 22, gde kaže: „Svih 1200 oficira JNA u Krajini, zajedno sa političarima pod vođstvom Milana Babića, pobjegli su i ostavili obične ljude same.“ Da li se slažete sa ovakvom numeracijom broja oficira koji su bili iz sastava JNA?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne bih mogao da kažem. Ja sam imao i tačne podatke, ali nisam sada u prilici da ih prezentujem. A inače, gospodin Čubrilo je imao jako negativan stav prema oficirima JNA, to je opšte poznata teza. I nije tačna konstatacija da su oficiri, profesionalni oficiri nikoga nisu ostavili, profesionalni oficiri ostali su zadnji na prostoru Republike Srpske Krajine, iza stanovništva. To izričito tvrdim i to je tačno.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: On dalje kaže: „...vazduhoplovne snage, rakete, teška artiljerija, gorivo, hrana, sve je bio u rukama oficira JNA.“ Imate li saznanja, gospodine Novakoviću, o upotrebi ovih teških naoružanja, uključujući i avijaciju, od strane vojske Republike Srpske Krajine?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Oprostite, nisam dobro razumio, jer iz pitanja se ne vidi kad i u koje vrijeme?

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: U vrijeme prije startanja operacije *Oluja* i za vrijeme trajanja operacije *Oluja*. Dakle, govorimo o polovici, drugoj polovici 1995. godine, na koje referira autor u početku paragrafa.

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam rekao da autor ima tu negativan stav prema vojsci. Ja nisam siguran u tačnost ovih njegovih navoda.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Nudim ovaj dokument na usvajanje, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću (sic), ovaj dokument postoji samo na engleskom, tako je ubačen u sistem elektronske sudnice.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Da.

SUDIJA ORIE: Pa, obično...

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Mi ćemo dati prevod. Već smo zatražili prevod na BHS, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Da. Sada je i gospodin Mišetić ustao. Ne znam zbog čega. Vi pratite kada drugi ljudi ustaju, gospodine Mišetiću...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ne, ne, ne. Vi ste rekli „gospodine Mišetiću“, u redu 15 i ja sam pomislio da se obraćate meni.

SUDIJA ORIE: Ako sam tako rekao, onda je to očigledno greška. Gospodine Mikuličiću, da li ćete dostaviti BHS verziju da se učita?

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Čim dobijemo prevod.

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly.

TUŽILAC HEDARALY: Na prvoj strani na engleskom, stoji puni prevod. Da li to znači da ne postoji original, pa ćemo sada zapravo prevoditi prevod koji će biti dostavljen, ili će se učitati original?

SUDIJA ORIE: Ovo je u elektronskoj sudnici označeno kao original, što je pomalo iznenađujuće, ali...

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Mi smo tu verziju dobili od Tužilaštva, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Da. U redu. Ako strane mogu da sednu i da vide da li već postoji neka originalna verzija koju bi, naravno, trebalo da koristimo, bolje nego da se to ponovo prevodi. Nastavite, gospodine Mikuličiću.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Da, časni Sude. Ja nudim ovaj dokument da se uvrsti.

SUDIJA ORIE: Da. To može, obzirom da nemamo prevod.

TUŽILAC HEDARALY: Ja o tome mogu da porazgovaram sa gospodinom Mikuličićem. On ovde pominje samo jedan... jedan deo, jednu stranu. Veći deo dokumenta, već na prvi pogled, izgleda da... ja ne... strane... pogotovo ako nam treba prevod...

SUDIJA ORIE: Problemi koji se tiču konteksta će biti rešeni. Ono što sada uvrštavamo, biće označeno za identifikaciju. Gospodine sekretare.

sekretar: Časni Sude, to će biti dokazni predmet Odbrane broj D954, označeno za identifikaciju.

SUDIJA ORIE: I zadržaće taj status neko vreme. Nastavite molim.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Gledajući vašu izjavu, dokazni predmet Tužilaštva broj P1092, ovde referiram na stranicu 12, 2. paragraf, rekli ste da je početkom avgusta bilo glasina o hrvatskom napadu, no da ste verovali da se pitanje Krajine još uvijek može riješiti za pregovaračkim stolom, i dalje referirate na pregovore u Ženevi. Gospodine Novaković, recite mi u kojoj ste mjeri bili upoznati sa planom mirne reintegracije Krajine koji su izradili predstavnici Evropske zajednice, Rusije i Sjedinjenih Američkih Država, poznatim pod nazivom Plan Z-4?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, rekao bih, dosta dobro.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Časni Sude, Plan Z-4 je označen kao dokazni predmet Tužilaštva broj P451, pa ću u vezi s tim postaviti nekoliko pitanja. Nema potrebe da ga sada gledamo na ekranu, samo za zapisnik.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Gospodine Novakoviću, da li je tačno da je tim planom Z-4 bilo predviđeno mirno reintegriranje tzv. Republike Srpske Krajine u teritorij, odnosno u državnost Republike Hrvatske uz uvažavanje određenih specifičnosti za to područje?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, tu je Krajina imala dosta elemenata, da ne kažem vlastite državnosti. To je tačno. Ali ne čitava Krajina.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Pa kad govorimo o tim elementima vlastite državnosti, kao što ste vi rekli, je li tačno da je to uključivalo monetarnu nezavisnost, fiskalnu politiku, zasebnu valutu, zatim grb, zastavu, himnu, policiju. Je li ti tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, da. To je tačno.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Da li je tačno isto, da je tim planom bilo predviđeno da će Ustav i zakon Republike Hrvatske vrijediti na teritoriji Krajine samo ukoliko bi bili odobreni od strane lokalnih vlasti i da bi Krajina imala izbore za predsjednika?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, i to je tačno.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mikuličiću, gledali smo sadržaj plana Z-4 već nekoliko puta. Znamo tačno detalje ko je to držao u rukama, ko je odbio da prihvati, i tako dalje. Možete li, molim vas, da pređete na druge stvari u vezi kako biste od ovog svedoka saznali ono što zna o planu Z-4, umesto da ponovo prelazite kroz to.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Hvala, časni Sude, na smernicama.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Vi ste u jednom trenutku rekli da je zapravo na pregovorima u Ženevi taj plan bio prihvaćen, a ja vas s druge strane pitam kakav je bio odnos predsednika Martića prema tom planu?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Vi verovatno govorite o različitim vremenskim periodima. A koliko je meni poznato, i taj odnos se, pošto ja se bavim naukom, malo sam to izučavao šire, meni nije poznato da je Martić lično bio dobio taj plan. I stvorena je neka fama o odbijanju toga plana, a nije bila u stvari ni bila realna, niko nije zvanično izjavio „evo, dali smo plan tome i tome pa nije prihvatio“.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Gospodine Novakoviću, mi smo ovdje čuli svedočenje bivšeg ambasadora SAD-a u Hrvatskoj gospodina Galbraith-a koji nam je opisao situaciju oko plana Z-4 i u kojoj je rekao da je Martić izričito odbio plan Z-4. Ja ću vas pitati da li ste imali priliku susresti se i upoznati sa ruskim ambasadorom u Republici Hrvatskoj u to vrijeme, gospodinom Kerstedžijancem?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne. Ja možda sam samo jednom ili dvaput vidio ih zajedno kada su bili gospodin Galbraith i Kerstedžijanc. Ja sam, to je uglavnom 1994. i 1995. ja nisam bio na ovoj funkciji na kojoj sam bio, zbog nekih prekida, ali sam pratio njihovo angažovanje dosta dobro.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Pa da li ste onda čuli da je, prilikom posjete gospodina Kerstedžijanca predsedniku Martiću, predsednik Martić odbio fizički uzeti u ruke dokumente sa planom Z-4 i da je rekao da on to uopće ne želi uzeti u ruke? Da li vam je to poznato?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam to čuo iz nekoliko verzija, ali sam čitao i neke intervjuje gospodina Kerstedžijanca gde on baš ne tvrdi tačno tako.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Da li sekretar može da pokaže dokument broj 3D0-0127, molim vas.

SUDIJA ORIE: Ne znamo još uvek da li da prihvatimo taj plan fizički ili ne. Gospodine Hedaraly, postoji li tu neki problem ili spor u vezi s dokumentom koji je očigledno bio ponuđen gospodinu Martiću?

TUŽILAC HEDARALY: Časni Sude, ja primećujem da nema spora o stavu gospodina Martića o tome šta je plan Z-4, za razliku od drugih članova RSK, kao što je bio gospodin Babić. Ali mislim da nije bilo spora o opštoj temi.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mikuličiću, možemo li se usredsrediti na teme koje ovde jesu sporne? Molim vas, nastavite.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Da, časni Sude. Pokušavao sam da svedoku pokažem razgovor s gospodinom Kerstedžijancem. Sigurno se sećate da je to već pokazano ovom Pretresnom veću i prema njegovoj izjavi, on je čitao neke intervjuje sa gospodinom Kerstedžijancem, ali to nije bilo baš...

SUDIJA ORIE: Ali ako se strane ne protive...

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

ADVOKAT MIKULIČIĆ: (*preklapanje govornika*) ...onda možemo dalje.

SUDIJA ORIE: ...šta se desilo, zašto bismo onda pitali svedoka koji tamo nije bio prisutan, i da se dalje bavimo onim što je on pročitao iz intervju. Molim vas, nastavite.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: (*preklapanje govornika*) ...slažem se sa vama, časni Sude. Idem dalje.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Gospodine Novakoviću, vi ste dali izjavu i 2007. godine, to je dokazni predmet Tužilaštva broj P1094, u kojoj ste govorili o rasporedima vojnih jedinica na teritoriji tzv. Republike Srpske Krajine, pa ste spomenuli da je Sektor Jug u paragrafu 7, bio pod zaštitom 7. Severno-dalmatinskog korpusa unutar kojeg je bila i sastavna 4. Laka pešadijska brigada; a Sektor Sever da je pokrivaio 15. Lički korpus unutar kojeg je bila 9. Motorizovana brigada iz 15. Ličkog korpusa raspoređena na područje Metka. I dalje kažete, sa zadatkom da štiti gradove i sela na tom području, uključujući Gračac. Možete li potvrditi da to odgovara vašem svjedočenju?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Danas smo vidjeli dokument, to je P948, koji reproducira presretnute razgovore između generala Mrkšića i drugih osoba, u kojem se izričito navodi da u trenutku lansiranja operacije *Oluja*, da treba braniti Gračac po svaku cijenu. Isto tako Udbinski klanac iznad Lovinca. Recite nam, gospodine Novaković, sa vojnog stajališta, zbog čega je bilo iznimno važno, dakle po svaku cijenu, obraniti Gračac?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja sam govorio prošli puta, da je preko Velebita, znači preko Malog Alana, iz pravca Gospića, preko Gračaca, i prema Malovanu, odnosno sjeverno od Otrića, je postojala opasnost da se celokupno stanovništvo, iz sve snage, u severnoj Dalmaciji nađe u okruženju. Jer je to nekakav vojnički pravac kako se može napraviti to okruženje. To je razlog.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Vi ovdje govorite o pravcu kojim se izvlačilo stanovništvo, a kasnije i vojne jedinice, a to je pravac prema Otriću i dalje prema Donjem Lapcu, Martin Brodu i dalje. Da li govorite o tom pravcu?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa govorim o pravcu koji je bio jedini spoj severne Dalmacije sa ostatkom Krajine. To je taj, da.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Je li vam poznato kolikim snagama je raspolagala 9. Motorizovana gračačka brigada sa zapovjednim mjestom u Metku u to vrijeme?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, naše brigade su na početku imale dosta formalno veliko brojno stanje, bilo je skoro 2000 ili 3000 ljudi, ali mislim da nije u tom periodu imala više od 1000-1200 boraca. I to su bili u smjenama, jedan je bio kod kuće a drugi u jedinici.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Recite, pripadnici te brigade, oni su uglavnom bili stanovnici Gračaca i okolice, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, dobro ste zapazili. Najprije iz onih sela tamo, koja su prethodno bila okupirana i zapaljena, znači srpska sela u Lici, Divo Selo, Čikluk, Osmić, i od tog prostora prema Gračacu. Znači, taj dio gdje je brigada bila i stacionirana. U pravu ste.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Spomenuli ste Mali Alan. Pretresno veće je već čulo da je riječ o jednoj lokaciji na Velebitu. Kakav je, u odnosu na obranu Gračaca, bio strateški značaj tog područja, dakle Malog Alana i naravno, tunela Prezid, odnosno prevoja Prezid, koji spaja dakle Obrovac sa Gračacem?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa on je sa vojnog stanovišta veoma bitan i za Gračac i za Obrovac. Znači za taj spoj između severne Dalmacije i Like.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Da li je točno da je na tom području, dakle, bila organizirana značajno snažna obrana vojske Republike Srpske Krajine?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Bila je odbrana, ali nažalost ne baš značajno snažna i mi nismo imali dovoljno ljudi za tako značajno snažnu odbranu.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Zar nije točno da su u pomoć 9. Gračačkoj brigadi bile upućene jedinice 4. Lake obrovačke brigade?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, to jeste ali da vam kažem da ta 4. Obrovačka brigada bila ovako jedna od najmanjih brigada i najslabije naoružana. Otprilike je onaj slabiji išao jačem u pomoć.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Na tom području nalazi se i objekat Čelavac, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, tačno je.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Čelavac je zapravo radio relejni objekat preko kojega se je održavala komunikacijska veza, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Složit ćete se sa mnom, pretpostavljam, da je zbog toga i zbog značaja samog relejnog objekta, to područje bilo iznimno vojno važno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ne samo zbog objekta, bilo je važno i zbog tog geografskog položaja.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Malo ranije kad smo gledali kao dokaz članak vojvode Rade Čubrila, spomenuta je bila i avijacija vojske Republike Srpske Krajine. Da li vam je poznato da su 4. avgusta, na dan lansiranja operacije *Oluja*, vojni avioni Republike Srpske Krajine iz Udbine djelovali na području Malog Alana i Čelavca po hrvatskim snagama?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Nisam siguran, ali pretpostavljam da jesu.

prevodilac: Prevodioci ljubazno mole branioca da uspori kada pominje sva ova imena.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mikuličiću, prevodioci vas mole da usporite, kada spominjete puno imena u jednoj rečenici. Molim vas, nastavite.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

ADVOKAT MIKULIČIĆ: *Mea culpa*, časni Sude.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Kada bi se sad, dakle, sa Velebita spustili u dolinu, dolazimo do prometnice koja vodi od Gospića preko Medaka, Gračaca i onda dalje prema Otriču, odnosno od Gračaca prema Ruvnu, Mazinu, i Donjem Lapcu. Možete li nam reći je li točno da je ta prometnica bila od velikog značaja za Republiku Srpsku Krajinu, obzirom da je djelila Krajinu na južni i sjeverni dio?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, to sam već nekoliko puta pomenuo. Veoma je važna bila.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Da li je značaj i važnost obrane Gračaca i te prometnice bila i zbog toga što se je Glavni štab vojske zajedno sa političarima iz Knina prometnicom izvukao u pravcu Otriča i ovdje uspostavio jednu praktički novu vladu izmaklu iz Knina?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne toliko zbog toga. Glavni štab nikad nije, Glavni štab je išao među zadnjima, Glavni štab se mogao izmestiti i mnogo prije, ali nismo željeli to. Prioritet je bio stanovništvo, a ne Glavni štab.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Je li vam poznato, gospodine Novakoviću, da je u povlačenju jedinica vojske Srpske Krajine dolazilo do borbenih kontakata sa hrvatskim snagama koje su dolazile iz pravca sjevero-zapada i zapada?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, vrlo malo, ali bilo je.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Zna li nešto preciznije o tim borbenim kontaktima u povlačenju?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, moram reći, ne baš preciznije.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Gospodin Mišetić je pokrio jedno veliko područje, tako da ja zapravo dalje ne bih išao sa pitanjima. Međutim, jedna stvar me cijelo vrijeme, da tako kažem, golica. Vi ste obrazovana vojna osoba sa doktoratom. Prema tome, pretpostavljam da imate dobru stručnu i teoretsku podlogu. Pa ću vas pitati, kada upotrebljavamo pojam agresije, da li ćete se složiti sa mnom da je u međunarodnopravnom smislu zapravo to pojam kojim se definira napad jedne međunarodno priznate države na drugu međunarodno priznatu državu i na njen suverenitet, integritet i to na način koji nije konzistentan sa Poveljom Ujedinjenih Nacija. Da li se možete složiti sa ovakvim, ovim definiranjem ovog pojma?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa mogu se složiti ako dozvolite da ja objasnim svoj stav.

ADVOKAT MIKULIČIĆ – PITANJE: Ja ću vas samo još pitati, pa ćete onda imati priliku objasniti...

SUDIJA ORIE: Korišćenje pojma „agresija“, ne samo u ovom predmetu, nego i u mnogim drugim predmetima pred ovim Sudom, sigurno ne odražava ono što se podrazumeva kao agresija prema međunarodnom pravu. Ovo Pretresno veće će uvek tu reč saslušati sa tim relativizmom u njoj. Ukoliko imate neko konkretno pitanje o čemu želite da govorite, gospodine Mikuličić,

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

molim vas, samo napred. Ne moram podsećati pravnike među nama šta je tačno definicija agresije... i kakav je bio njen razvoj ili ne-razvoj u poslednjih, recimo, oko 50 godina, pa i to je malo.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Ja sam potpuno zadovoljan time, časni Sude, i ovim utiskom Pretresnog veća. Tako da neću ići dalje i istraživati ovaj termin sa svedokom.

SUDIJA ORIE: Molim vas, nastavite.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Pa u stvari, nemam više pitanja za ovog svedoka, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Hvala, gospodine Mikuličiću. Gospodine Hedaraly, koliko će vam otprilike vremena trebati? Gledam na sat. Sad je vreme za pauzu.

TUŽILAC HEDARALY: Da, časni Sude. Mislim 40 do 45 minuta za dodatno ispitivanje. Ali sada možemo da napravimo pauzu, videću da li mogu da to malo smanjim.

SUDIJA ORIE: Da, molim vas da to pokušate da uradite.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Časni Sude, oprostite što vas prekidam. Samo zbog preciznosti, moj kolega me upozorio da na stranici 61, red 20, da sam ja govorio o dokaznom predmetu Odbrane broj D948, a u transkript je to ušlo kao dokazni predmet Optužbe broj P948.

SUDIJA ORIE: Dobro, to je sada ispravljeno u transkriptu. Ako mogu da dodam jednu stvar, kada sam rekao gospodinu Hedaraly-ju da njegova intervencija nije prikladna, u zapisnik je ušlo, srećom po vas, gospodine Hedaraly, kao prikladna intervencija. To ćemo takođe ispraviti. To nas još jednom sve podseća da moramo govoriti umerenom brzinom i dobro izgovarati kako bi oni koji prave zapisnik, mogli da naprave zapisnik onog kvaliteta koji mi imamo, sa samo par izuzetaka. Idemo sada na pauzu, nastavićemo sa radom u 12.45.

(pauza)

SUDIJA ORIE: Pretresno veće je obavešteno da je postignut sporazum oko dva dokumenta. Gospodine Mišetiću? Gospodine Hedaraly?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da, gospodine predsedavajući, ako smem. Što se tiče ove karte, strane su postigle sporazum oko toga da ono što je prikazano na karti je učestvovanje 159. Brigade, 15. Brigade, 116. Brigade i 219. Brigade nije tačno, i da te jedinice nisu učestvovala u Sektoru Jug u operaciji *Oluja*. A strane su se takođe složile što se tiče... svedok je označio kao brigade ono što su, zapravo, bataljoni i reč je o 84. Bataljonu, 134. Bataljonu, 113. Bataljonu, i 142. Bataljonu. Sve ovo su bataljoni, a ne brigade. Hvala, gospodine predsedavajući.

SUDIJA ORIE: A sada, kako ćemo sada to da rešimo u praktičnom smislu? Hoćemo li da sastavimo novu verziju koja će se sastojati delimično od toga što je na papir stavio svedok i onim izmenama oko kojih su se strane složile?

TUŽILAC HEDARALY: Časni Sude, nakon kratkog razgovora, obe strane su se složile da je dovoljno samo uneti ove izmene u transkript sada.

ADVOKAT MIŠETIĆ: To je i moj stav, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Onda ćemo tako ostaviti. Naravno, ja uvek razmišljam, ako se ikad pokrene to pitanje, onaj ko traži na karti mora da čita deo transkripta, i može da ne bude baš jednostavno da se poveže sa ovim.

TUŽILAC HEDARALY: Za zapisnik, to je dokazni predmet Tužilaštva broj P1096 – karta, i dokazni predmet Tužilaštva broj P1097 - prateći tekst. Voleli bismo da se to prebaci u spis kao ispravke koje smo napravili za zapisnik i sa kojima se složilo Tužilaštvo.

SUDIJA ORIE: Da. Da li bi bilo možda praktično rešenje, iako je ovu kartu pripremio svedok, da se unese jedan red, zbog netačnosti, koji će upućivati na ovaj deo transkripta i tako dalje, da izbegnemo...

TUŽILAC HEDARALY: Da, to deluje praktično. Tako ćemo da uradimo, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Da. Pa, da li će to biti prilog koji ćemo staviti na ovaj dokument ili ćemo ubaciti u sam dokument, to je tehničko pitanje. Ja samo želim da se izbegne da ako neko to nekad čita, pomisli da nema nikakvih netačnosti u tom dokumentu. Dakle, gospodine sekretare, brojevi dokaznih predmeta Tužilaštva su već dodeljeni, i pretpostavljam da će to imati nekakav uticaj na ovaj propratni tekst?

TUŽILAC HEDARALY: To je dokazni predmet Tužilaštva broj P1096 za kartu i dokazni predmet Tužilaštva broj P1097 za propratni tekst.

SUDIJA ORIE: Da. Onda još uvek... ostavićemo ih označene za identifikaciju za sada, dok strane pripreme tekst koji će biti dodat ili povezan s tim dokaznim predmetima kako bi se izbegla zabuna u budućnosti. Gospodine sekretare, stoga, zadržaćemo ove oznake za sada, i kad se jednoga dana učitaju nove verzije ili novi dodaci, to će se uvrstiti u spise. Molim vas nastavite, gospodine Hedaraly.

TUŽILAC HEDARALY: Hvala, gospodine predsedavajući.

TUŽILAC HEDARALY: DODATNO ISPITIVANJE

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Gospodine Novakoviću, vi ste svedočili u petak, odgovarajući na pitanje gospodina Mišetića, na stranici 11864 transkripta, red 11-16, rekli ste da su ljudi iz Drniša došli u Knin ujutru, 4. avgusta 1995. godine i to po nalogu civilne zaštite iz Drniša. Moje pitanje za vas je: na osnovu čega vi znate da je izdat takav nalog? Jeste li vi ikada to videli ?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja moram reći da se ne sjećam da sam tako kazao. Ja sam rekao da su ljudi iz Drniša dolazili u jutarnjim časovima, ali bez naloga.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Imate li nekih saznanja o tome šta je navelo te ljude da iz Drniša dođu u Knin, ujutru 4. avgusta?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa svi ljudi sa rubnih područja, pa tako i iz Drniša, su zbog opasnosti od bombardovanja, granatiranja, znači kretali se ka unutrašnjosti. Najpre ka Kninu, a kasnije smo vidjeli kako je išlo dalje.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Dopustite da vam pokažem sada dokazni predmet Odrane broj D930, to je knjiga gospodina Vrcalja. Neki delovi te knjige pokazani su vam u petak a, a neki su vam pokazani i danas. Želim da vam skrenem pažnju na jedan deo te knjige koji vam nije predložen.

TUŽILAC HEDARALY: Reč je o strani 8 na BHS-u. To će biti poslednji puni paragraf na sredini stranice. To je stranica 9 na engleskom, baš poslednji paragraf koji prelazi na drugu stranu. Sačekacu da se pojavi na ekranu, pa ću čitati odatle. Molim da se spusti engleska verzija do dna stranice. Hvala.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Tu stoji: „Posle podne, predsednik je izdao nalog da se izvuku građani iz ugroženih delova koji su trpeli neprekidnu artiljerijsku paljbu prema područjima koja su bila locirana u dubini teritorije.“ Dalje se kaže: „Civilna zaštita je trebalo da izvrši taj zadatak, ali zbog propusta u organizaciji, neki vojnici su napustili svoje jedinice i otišli kući kako bi spasili svoje porodice. Predsednik na to nije računao.“ Moje pitanje za vas glasi: da li znate na šta ukazuje gospodin Vrcalj kada govori o propustu u organizaciji civilne zaštite?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja sam u toku prethodnih svedočenja istakao da organi civilne zaštite nisu baš bili u celini spremni. I kad sam govorio o onom sastanku sa predstavnicima UNPROFOR-a, onda sam kazao da su i oni imali tako neke nerealne zahtjeve. Jer da su oni bili bolje organizovani, znači, ne bi ovi borci iz jedinica imali razloga da nemaju dovoljno povjerenja u njih i da idu iz jedinica. Jer i u nekim dotadašnjim pripremama, u nekim dotadašnjim vježbama, civilna zaštita nije uvijek bila, što bi rekli, na zadatku. Zapravo, nisu ni imali velike mogućnosti. Tu je bilo puno problema.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Svedočili ste prošle nedelje da su planovi civilne zaštite rađeni generalno na nivou opština. Je li to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Tačno.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Da li je civilna zaštita bila spremna na tako masovne pokrete stanovništva i to kroz pet opština do Srba i Lapca?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne, ubeden sam da nije.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: U četvrtak, reč je o stranici transkripta 11789 i dalje, gospodin Mišetić je prikazao jedan video snimak na kom se nalazite vi, gospodin Kovačević i gospodin Sekulić kako diskutujete o evakuaciji, i u kom je gospodin Kovačević rekao da je njemu general Mrkšić rekao da ljudi moraju otići dalje od Srba, sve do Bosne? Da li se sećate tog video snimka?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Sećam se.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: A u odgovoru na pitanje gospodina Mišetića, nakon što ste videli video snimak, u svom odgovoru rekli ste da ste bili tu pre nego što je došao gospodin Kovačević. Ja bih vam sada pokazao dokument broj 1D61-0007, stranica 3, paragraf 8. U paragrafu 8, gospodin Kovačević opisuje šta se događalo kad je tamo došao, i kako ste vi bili tamo prisutni sa ostalima. Negde u sredini, Martić mu kaže: „Odlučio sam da iselim grad. Evo imam ovde naređenje pred sobom, i trebalo bi da ga potpišem. Pored Knina, iselićemo i Obrovac, Benkovac, Gračac i Drniš. Pitao sam ga gde ćemo ove gradove iseliti. Pokazao mi je naređenje i rekao 'u Srb'“. Pogledajmo sada poslednja dva reda: „Nakon što je Martić potpisao, ja sam potom video kako je Martić to stavio u jednu fasciklu i predao ga Novakoviću koji je nakon toga otišao sa tim.“ Pre nego nastavim dalje, želim da vas pitam: da li se ovo slaže sa vašim sećanjem da ste bili prisutni kada je došao gospodin Kovačević i da ste otišli pre nego što je on došao?

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Prigovor, časni Sude. Mislim da tužilac nije pokazao drugi deo pitanja svedoku, a sada pokazuje svedoku izjavu bez postavljanja pitanja da li je bio tu kada je gospodin Kovačević došao ili nije.

TUŽILAC HEDARALY: To je bilo moje pitanje.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Pa iz tog razloga je trebalo da se, najpre, svedoku kaže da je to na osnovu dogovora između strana, pre nego što se svedok pita o izjavi drugog svedoka, prvo je to trebalo reći.

TUŽILAC HEDARALY: On je već direktno odgovorio na vaše pitanje da je gospodin Kovačević došao tokom tog sastanka, a u transkriptu stoji...

SUDIJA ORIE: Da, ako možete da nam pokažete.

TUŽILAC HEDARALY: To je transkript 1179091. To je u odluci...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ali to nije problem, časni Sude. To nije čak ni sporno. Problem je taj da tužilac predočava svedoku drugi deo izjave, koji je sada pročitao, u kojoj gospodin napušta sa dokumentom nakon razgovora sa gospodinom Martićem, koja mu nije bila predočena pre pokazivanja izjave gospodina Kovačevića.

SUDIJA ORIE: Umesto da raspravljamo o ovom pitanju, gospodine Hedaraly, da li bi vama bio problem da sve to jasno izložite svedoku? Naravno, ne sve. Samo delove koje bi gospodin Mišetić voleo da se proveru. Ja bih morao opet da čitam te delove transkripta kako bih tačno utvrdio... Hajde da probamo da nađemo praktičnije rešenje.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Da li se sećate, gospodine Novakoviću... zaboravimo ovu izjavu, da li se sećate, kada je gospodin Kovačević... kada je gospodin Kovačević došao u tu kancelariju, kada ste vi, gospodin Mrkšić i gospodin Martić razgovarali? Da li je to bilo na početku ili sredinom sastanka?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Sredinom sastanka.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: A kada ste vi otišli sa tog sastanka, da li je gospodin Kovačević tamo još ostao?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa mislim da je ostao, ali da se brzo pojavio tamo gde sam ja čitao taj dokument u Domu vojske, tako da nije mogao ostati puno. Možda minut, dva, jer je već bio iza mene.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Kada vam je gospodin Mišetić postavio pitanje da li se vodila diskusija o odlasku u Bosnu, vi ste rekli da nije. Da li je to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Tačno.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Ako pogledate paragraf 9 izjave gospodina Kovačevića, odmah nakon što on kaže da ste vi otišli sa sastanka, u poslednja tri reda stoji sledeće: „Ja sam onda pitao: 'Kako ćemo se svi smestiti u Srb?' Srb je imao oko 1000 stanovnika, a oni su tamo nameravali da pošalju 100.000 ljudi. Mrkšić je odgovorio da bi trebalo da oni idu u Bosnu, u Drvar, Petrovac i Banja Luku.“ Sada, vi ste svedočili da pre nego što je potpisana ta zapovest, nije bilo diskusije o odlasku stanovništva u Bosnu. Da li je to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: To je tačno.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Takođe kažete u svom iskazu da ste vi sastavili ovu odluku. Je li to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Tačno.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: A gospodin Martić je osoba koja je potpisala tu odluku.

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: On je potpisao.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: U video snimku gospodina Martića koji vam je pokazan, gospodin Mišetić vas je pitao da li je gospodin Martić doneo tu zapovest zbog onoga što se dogodilo u Zapadnoj Slavoniji. Ja bih vas sada molio da se usredsredite na pasus pre tog, i mi ćemo vam sada pustiti.

TUŽILAC HEDARALY: To je dokazni predmet Odbrane broj D99, od 3.00 do 3.30. Časni Sude, ne znam, ukoliko je taj deo već u zapisniku, ako možemo sada da pustimo za svedoka sa prevodom, bez nepotrebnog ponovnog unošenja u zapisnik.

SUDIJA ORIE: Ako smo to već puštali, mogu li ja da uzmem transkripte koji nisu razdeljeni između prevodilačkih kabina?

TUŽILAC HEDARALY: Oni nemaju. Mislim da znate... (*preklapanje govornika*)

SUDIJA ORIE: (*preklapanje govornika*) ...tako da je taj deo već puštan.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, jedini problem koji ja imam sa tim je samo da li smo sigurni da ćemo kasnije znati koji deo zapisnika se odnosi na koji deo koji deo je puštan svedoku.

SUDIJA ORIE: Da, to je važno. Mislim da ste rekli, gospodine Hedaraly, da je to od 3.00 do, kako ide dalje...

TUŽILAC HEDARALY: Tri minuta i 30 sekundi.

SUDIJA ORIE: Znači pola minuta... pošto vidim da smo sada na 3.30, možda bi prvo trebalo da se vrati na 3.00.

TUŽILAC HEDARALY: Da, hoću, vratićemo na 3.00.

SUDIJA ORIE: Da. I tekst se pojavljuje na dnu. Ima nekih problema, gospodine Kehoe? Ne, u redu. Hajde da pustimo od 3.00 do 3.30.

(video snimak)

SUDIJA ORIE: Bojim se da se krećemo u pogrešnom smeru.

(video snimak)

SUDIJA ORIE: Čujem nerazumljiv tekst.

TUŽILAC HEDARALY: Časni Sude, pročitacu iz transkripta.

SUDIJA ORIE: Da, ako biste mogli da pročitate iz transkripta.

TUŽILAC HEDARALY: To je druga strana transkripta koji je obezbedila Odbrana kao dokazni predmet broj D929. Počinje u trećem redu odgovora Milana Martića.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Gospodine Novakoviću, ovo je iz video snimka koji smo sada puštali. Govori gospodin Martić. On kaže: „No pre toga, ja sam doneo odluku... nažalost nisam imao sa kim da se oko toga posavetujem, u 17 časova, o povlačenju stanovništva iz

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

gradova koji su bili pod stalnim granatiranjem, kao što su Knin, Benkovac, Obrovac. Naređenje je bilo jasno da civilno stanovništvo treba da se povuče u sela koja nisu bila izložena granatiranjem, uključujući Srb i Lapac, koji su u Krajini, a ne u Šumadiji.“ Gospodine Novakoviću, u ovom video snimku, gospodin Martić govori da je naređenje bilo jedino da se ide u Srb i Lapac. Da li se to slaže sa vašim sećanjem o tom sastanku koji ga je naveo da potpiše odluku o evakuaciji?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, apsolutno. I ne znam kako sam čuo u prevodu, ali Lapac i Srb su u Krajini. Ja sam pogrešno čuo. I sledeće je, gospodin Martić se imao s kim konsultovati jer je on konsultovao članove Vrhovnog Saveta Odbrane. Znači, tu su prisutni komandant vojske, sa telefonom je konsultovao gospodina Babića i još telefonom gospodina Šuputa i Bajića. I to sam ja i naglasio kad sam pisao, da je to odluka Vrhovnog Saveta Odbrane. Međutim, iz snimka se možda može drukčije zaključiti, ali ja ne komentarišem.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Hvala, gospodine Novakoviću. Dopustite da vam pokažem dokazni predmet Odbrane broj D923, reč je o izveštaju generala Mrkšića. Još jednom, vama su predočeni brojni izveštaji, a ja bih sada želeo da vam pokažem deo koji vam još nije predočen.

TUŽILAC HEDARALY: Reč je o stranici 7 na engleskom jeziku, mislim da je stranica 4 na BHS-u, negde pri kraju te stranice na BHS-u, a prvi puni paragraf na engleskom.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Kaže se: „Predsednik republike potpisao je memorandum koji se tiče samo evakuacija iz opština na području Dalmacije. Evakuacija je bila privremenog karaktera i to na područja RS, a za SRJ evakuacija uopšte nije razmatrana.“ Gospodine Novakoviću, da li ste i vi shvatili na tom sastanku sa Mrkšićem i Martićem da je reč samo o privremenoj evakuaciji i ograničenoj samo na teritoriju RSK?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Apsolutno. Ja sam tako shvatio i tako sam napisao.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Dakle, imamo dokaz da ste vi taj ko je sastavio odluku, gospodin Mrkšić koji vam je naložio da sastavite tu odluku i gospodin Martić koji je potpisao tu odluku. Sve to ukazuje da je evakuacija bila ograničena na teritoriju RSK. Da li je to tačno?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, ovo je argumentativno.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Takođe je i sugestivno.

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly, možete li da preformulišete?

TUŽILAC HEDARALY: Samo ću nastaviti dalje, časni Sude.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Gospodine Novakoviću, da vidimo dokument... zapravo, prvo, dozvolite da vas pitam: u svom odgovoru na jedno pitanje gospodina Mišetića, vi ste rekli da je većinom civilno stanovništvo na kraju evakuacije završilo u Bosni i Banja Luci. Možete li reći zašto se to dogodilo?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Prigovor. Tu se pogrešno prikazuje moje pitanje. Ja sam konkretno pokazao gde je bio tačan put koji je svedok prijavio nekoliko...

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly, ako postoji spor o tome kako se citira pitanje druge strane, morate bukvalno isto da postavite pitanje.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Gospodine Novakoviću, civilno stanovništvo je na kraju, zapravo, otišlo u Bosnu i Banja Luku. Da li je to tačno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Tačno.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Možete li Sudu reći zašto se to dogodilo?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja sam u prethodnom dijelu objasnio da nakon dolaska na prostor Lapca, u stvari, najviše, najveći broj ljudi je bio na prostoru Srba, tamo praktično ništa nije funkcionisalo nego je još dolazak tog stanovništva pogurao, pospešio uznemirenost stanovništva u Lapcu i Srbu koje nije imalo u planu da se evakuise. I odjednom, jednostavno je ta destrukcija, da tako kažem, uticala da su ljudi počeli da se kreću. Ili su stajali na putu i kada više nije bilo prostora ni na putu, ljudi su se počeli kretati napred. Najprije je spontano došlo do jednog okupljanja na teritoriji Bosanskog Petrovca jer tamo je bilo izuzetno dosta prostora, puno ljudi može stati, a pošto tamo nije bilo nikakvih uslova, ni vode ni hrane ni medicinske pomoći, jednostavno se išlo ka Banja Luci. Jer ljudi su spontano očekivali da će tamo moći da se obezbjede sa vodom, sa hranom i sa lečničkom pomoći jer u tom kratkom periodu, desetak ili dvanaest ljudi je već bilo umrlo na putu.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Hvala, gospodine Novakoviću. Hajde da se vratimo na dokument gospodina Mrkšića na ekranu.

TUŽILAC HEDARALY: Ako možemo da se vratimo na dno dokumenta.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Stoji: „Razvoj događaja u RSK u toku narednih dana (5, 6, 7, 8. avgust) pokazao je da odluka o evakuaciji stanovništva iz dalmacijskih opština, nije uticala na krajnji rezultat hrvatske agresije. Više je nego očigledno da bi do evakuacije došlo i da nije bilo odluke o njenom izvođenju. Šta god preduzela vlast i organi komandovanja, evakuacija se ne bi mogla sprečiti. To je nažalost realnost koja se ne može zanemarivati.“ Zatim se onda govori šta se dogodilo u drugim područjima RSK, odakle su ljudi otišli bez naređenja. Onda poslednja rečenica: „Važno je prihvatiti stvarnu situaciju: do evakuacije bi došlo i bez bilo kakvog naređenja.“ Gospodine Novakoviću, da li se slažete sa ovom procenom gospodina Mrkšića da bi civilno stanovništvo otišlo i da nije dato naređenje?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno. A to smo u prvom djelu pokazali da se stanovništvo počelo pokretati i bez te odluke. Znači nije naređenje, nego odluka. Znači stanovništvo se počelo pokretati i bez te odluke, prema tome, sasvim je izvjesno da je odluka samo unela neki red u to a da bi se stanovništvo pokrenulo svakako bez odluke.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Hvala. A sada da samo kratko dotaknemo još jednu drugu stvar. U video snimku gospodina Martića... ovoga puta od 5 minuta i 15 sekundi, do 5 minuta i 30 sekundi, a ja ću vam to pročitati iz transkripta.

TUŽILAC HEDARALY: Našao sam ovog puta, časni Sude. To je na stranici transkripta 11819, red 24 do stranice 11820, red 2.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Gospodin Martić kaže: „Moj povratak u komandu, gde sam se ranije vratio da uspostavim *Radio Knin* kako bi on počeo da funkcioniše, a koji je emitovao kao lažni *Radio Knin* i obmanjivao je ljude.“ Gospodine Novakoviću, na šta gospodin Martić misli kada govori o „lažnom *Radio Knin*-u koji je počeo da emituje i obmanjivao ljude“?
SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Nisam siguran, ali pretpostavljam da misli na jedan broj hrvatskih radio-stanica koje su radile na frekvencijama *Radio Knina*, i koje su pozivale ljude, čak su i pravac davale kud treba ljudi da se kreću iz Krajine. A moram reći da su bili neki leci, a pošto nije bilo pitanje... Mislim da misli na taj *Radio Knin*, na hrvatske radio-stanice koje su radile na frekvenciji. To nisu bile velike, ili su bile vojne stanice ili specijalne stanice, ali mogle su se slušati na frekvenciji *Radio Knina*.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Koji su izvori vaših saznanja o tom pitanju?
SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam to i lično mogao da čujem.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: A zašto... zašto mislite da su te poruke sa radija dolazile od hrvatskih radio-stanica koje su emitovale na frekvenciji *Radio Knina*?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Prigovor. Traži se nagađanje.

SUDIJA ORIE: Hajde da vidimo da li svedok može da nam kaže nešto o tome. Ako se ispostavi da su nagađanja, onda... Imate li ikakvih saznanja o tome? Ne tražimo sada od vas da nagađate. Da li znate neki razlog koji vam je iznet ili ste o tome čuli kasnije? Molim vas, odgovorite.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Časni Sude, u mojoj blizini su čitav dan bili predstavnici *Radio Knina* i to što govori predsednik Martić da uspostavi *Radio Knin*, problem je bio što jedan tamo kabl iz njegove rezidencije bio presečen i trebalo je da se razbije taj dio rezidencije i da se uspostavi ta električna struja prema *Radio Kninu*, koji je bio iznad rezidencije predsednika. I sad, u nekom periodu se počeo da sluša radio na frekvenciji „ovde *Radio Knin*“ a ti predstavnici, šefovi, službenici, direktori bili su čitavo vrijeme u mojoj blizini. Jer su očekivali od mene neku pomoć da nešto uradimo. I nije normalno da slušamo *Radio Knin* a ti ljudi su kod mene. A u našem *Radio Kninu* nije bilo struje, odnosno nije bilo električne energije.

SUDIJA ORIE: Znači, vi ste sada objasnili da je to bio lažni *Radio Knin*, ali niste nam objasnili koja su vaša saznanja o ljudima koji su to radili. Da li imate saznanja o tome?

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Pa, ne mogu to da objasnim.

SUDIJA ORIE: Ako imate neka saznanja, ako vam je neko nešto rekao, ili ste negde pročitali, ali ako vi samo nagađate zašto su oni to uradili, to su onda nagađanja, koja ne zanimaju Pretresno veće. Ali ako imate neki konkretni izvor informacija, ako vam je iko objasnio, onda nam to recite, molim vas.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Ja samo znam, časni Sude, da sam to i lično čuo, a sad... bili su komentari da su to hrvatske stanice a ja nisam tad imao tehničke mogućnosti da to proverim, a nisam imao mogućnosti ni vremenski da se bavim s tim.

SUDIJA ORIE: Hvala. Molim vas, nastavite, gospodine Hedaraly.

TUŽILAC HEDARALY: Hvala, gospodine predsedavajući.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Gospodine Novakoviću, ranije danas, na 33. strani...na 33. strani transkripta, 20. red, postavljeno vam je pitanje o mobilnoj jedinici veza. Vi ste u svom odgovoru rekli da je bio jedan bataljon, ali da je imao samo jačinu čete. Da je to bilo otprilike 70 ljudi i vozila koji su, do pada Bosanskog Grahova, a u noći agresije, bili u Severnoj Kasarni. Kasnije su premešteni u smeru Pađena. Možete li molim vas razjasniti, da li je prema vašem sećanju, tu bilo otprilike 70 ljudi u Severnoj Kasarni 4. avgusta?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ne, ja mislim daleko manje. Ja mislim u samom... 4. avgusta tu nije bilo više od 20-30 ljudi. Mislim da čak nije bilo ni toliko.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Hvala. Poslednji dokument koji želim da vam pokažem još jednom, pokazala vam je Odbrana neke delove. Ja želim da vam pokažem neke druge delove. To je dokazni predmet Odbrane broj D943, pravila JNA. Ako se sećate, postavljena su vam pitanja o paragrafu 71, a ja želim da razgovaramo o sledećoj strani, na trećoj strani ovog dokumenta, to je 72. Kaže...

TUŽILAC HEDARALY: Sledeća strana na BHS-u. Hvala.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Stoji: „Dopušteno je neposredno napadanje i bombardovanje samo vojnih objekata. Pre preduzimanja napada, potrebno je utvrditi da li je objekat koji je predviđen za napad identifikovan kao vojni objekt.“ Sledeći pasus: „Prilikom napada na vojni objekt, u čijoj se neposrednoj blizini nalazi civilno stanovništvo, vojni starešina će upotrebiti sredstva napada koja su srazmerna važnosti vojnog objekta. Napad izvršen nesrazmerno snažnim sredstvima na vojni objekat manjeg značaja u gradskom naselju, koji bi doveo do velikih gubitaka među civilnim stanovništvom, suprotan je međunarodnom ratnom pravu.“ Vama je bilo postavljeno pitanje o tački 71, i ja vas sada pitam o tački 72. Da li je ovo u skladu sa pravilima i zakonima ratovanja?

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly, bili ste previše brzi.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Da, to je sasvim u redu.

SUDIJA ORIE: Molim, nastavite.

TUŽILAC HEDARALY: Hvala, gospodine predsedavajući. Idemo sada nekoliko strana dalje, četiri strane, da budem precizan, na tačku 82. na engleskom. Zamolio bih gospodina sekretara da pokuša da pronade tačku 82. na BHS-u.

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly, možete li da čitate malo sporije?

TUŽILAC HEDARALY: Izvinjavam se stenografu i prevodiocima.

TUŽILAC HEDARALY - PITANJE: Sada, gospodine Novakoviću, tačka 82 govori o zabrani napada na sanitetske jedinice i ustanove: "Sledeće ne sme biti direktna meta napada: 1) oružane snage, sanitetske jedinice i institucije; 2) transporti ranjenika, bolesnika, sanitetskog osoblja i sanitetskog materijala na kopnu i moru; 3) civilne zdravstvene ustanove i jedinice; 4) vojna, civilna i zdravstvena vozila, bolnički brodovi i sanitetski vazduhoplovi", pod uslovima koji su posebno navedeni. U sledećem paragrafu: „Odredbe stava 1. ove tačke odnosi se i na medicinske jedinice oružanih snaga, osoblje, ustanove, i ustanove i organizacije civilne zdravstvene zaštite.“ Gospodine Novakoviću, da li je ovo saglasno sa vašim shvatanjem ratnog prava?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Da, to je tačno.

TUŽILAC HEDARALY: Gospodine predsedavajući, ja nemam više pitanja. Samo da kažem za zapisnik da kad su u spis uvršeni dokazni predmet Odbrane broj D925 i dokazni predmet Odbrane broj D926, a to su inserti iz jedne veće emisije, mi smo od gospodina Mišetića danas dobili celu emisiju. Zato zadržavamo pravo da eventualno kasnije bez posredstva svedoka uvrstimo u spis i druge delove, ukoliko budemo zainteresovani. Hvala.

SUDIJA ORIE: Da, to je ušlo u zapisnik.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA ORIE: Ja imam jedno pitanje za vas.

ISPITIVANJE: PRETRESNO VEĆE

SUDIJA ORIE: Možete li nam reći nešto više o vežbama evakuacije, za koje vi znate da su održane.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Časni Sude, mi smo imali u programu vježbe evakuacije i one nisu održavane u nekoj velikoj mjeri, sem tih početnih postupaka. Uglavnom su se ljudi ukrcavali na vozila, krenulo bi ih možda par stotina metara zbog nedostatka goriva ili ne znam ostalih sredstava, i vraćali bi se. Znači, uglavnom su te vežbe sprovedene da se te pripremne radnje, ukrcavanje i šta treba ponijeti, najosnovnije stvari, da se može preživjeti određeno vrijeme, a vidjeli smo na ovom filmu jednu vježbu koja je bila organizovana na Slunju, gdje je učestvovala i 13. Brigada iz 21. Korpusa Srpske vojske Krajine, i vidjeli smo tamo i komandanta brigade, i moram reći da upravo zahvaljujući tako obimnoj vježbi koja je bila kod njih, to stanovništvo iz tog područja nije evakuisano. Znači, nije napustilo Republiku Srpsku Krajinu sve dotle dok se čitav korpus nije našao u okruženju. Ali da elaboriram, u najkraćem, da su vježbe bile, kako

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

bih ja rekao, slabijeg intenziteta, znači, sa malim sredstvima i malim snagama. To bi bilo u najkraćem.

SUDIJA ORIE: Da. I vi kažete da su ljudi bili obučavani šta da ponesu sa sobom. Da li bi to obuhvatalo, na primer, i stoku?

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Pa uglavnom ne.

SUDIJA ORIE: Možete li nam reći koliko su često takve vežbe evakuacije održavane?

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Pa ne baš često. Mislim, nemam precizni podatak, ali ne baš često. Više su predstavnici civilne zaštite i poverenici imali obavezu da preko tih dokumenata to provjere na licu mjesta, da odlaze kod tih ljudi, da provjeravaju, da kontrolišu ima li tih sredstava, kako treba da se pripreme a manje su izvođene same vježbe.

SUDIJA ORIE: Da. A koje bi veličine bila takva vežba? Da li bi to obuhvatalo jedno selo, ili 100 ljudi, 500 ljudi, 2000 ljudi? Možete li nam samo dati neku predstavu o tome koje su bile razmere takvih vežbi?

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Pa, časni Sude, uglavnom se vježba odnosila na jedan manji dio, ne čitavo selo, nego na zaseok.

SUDIJA ORIE: A kada kažete zaseok, na koliko domaćinstava mislite?

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Pa recimo, može biti... obično selo ima 3 do 5 zaseoka. Znači, može biti od 30 do... zapravo tu, do 30 procenata jednog mjesta, jednog sela.

SUDIJA ORIE: Da. Ali to što vi zovete zaseok, da li je to zaseok od 5, 30 ili 100 domaćinstava? Kolika je prosečna veličina toga što vi zovete zaseok, otprilike?

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Pa to bude 10 do 15 domaćinstava, najviše 20.

SUDIJA ORIE: Hvala na ovim odgovorima. Gospodine Mišetiću, da li vi imate daljih pitanja?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da, časni Sude. Hvala, gospodine predsedavajući.

DODATNO ISPITIVANJE: ADVOKAT MIŠETIĆ

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, samo par stvari. Drniš, evakuacija iz Drniša, da li vi tvrdite da su ljudi pobjegli iz Drniša zbog granatiranja i otišli u Knin gde je, kako vi kažete, takođe bilo prekomerno granatiranje? Oni su sami otišli iz jednom mesta koje se granatiralo u drugo mesto koje se granatiralo. Da li se to događalo?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam rekao da su išli prema Kninu. Prema Kninu. Zadržali su se na tim prostorima pa su onda prošli Knin.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Vama je to, znači, samo koincidencija da su planovi evakuacije za Drniš, o kojima ste nam govorili u petak, bili to da se ljudi iz Drniša evakušu u Knin? Znači, čista je koincidencija da su ti planovi predviđali da se ide na isto mesto gde su civili spontano otišli?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Nije tačno. Nisam tako tvrdio i nije tačno tako.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Znači, ljudi su otišli iz Drniša, jer su njihovi planovi za evakuaciju, zapravo, predviđali da idu u Knin. Zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ja sam... mislim da smo rekli da su oni krenuli prije, prije, prije, nego je rađeno, prije nego smo govorili o planovima evakuacije. Ljudi su krenuli spontano. Tako je bilo rečeno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Gospodine Novakoviću, vi kažete da civilna zaštita nije bila spremna. Koliko je ljudi koji su odlučili da odu, na kraju završilo zaglavljeno između mesta koje su napustili i međunarodne granice? Koliko je ljudi samo lutalo okolo i zapravo nikada nisu uspeli da izađu iz mesta koje su želeli da napuste?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa nemam tačne pokazatelje, ali verovatno par hiljada.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Vi kažete da par hiljada ljudi nije izašlo iz Hrvatske, a krenulo je sa namerom da napusti Hrvatsku?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Nije bilo precizno pitanje. Ja sam govorio o Sektoru Jug, koliko je bilo ostalo ljudi. Toliko otprilike. A tako je ostalo i u drugim prostorima.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ne govorim o ljudima koji su odlučili da ne odu. Ja govorim, od ljudi koji su odlučili da odu, kom broju njih je ponestalo benzina pre nego što su došli do Bosne i nikada nisu uspeli da izađu?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa, kome je nestalo benzina, on se ukrcao na neko drugo vozilo, tako da nije bilo, taj problem nije izražen bio. Ko nije mogao na jednom traktoru, oni su bacali stvari pa su ljudi išli, ljudi su se krcali u traktore i u druga vozila i ljudi su kalkulisali. Tu nije bilo problema na taj način. Znači, niko nije ostao da luta zbog toga što ga nije neko prevezio, jer uvijek je bio neko ko će ga prihvatiti.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Da li se onda slažete sa mnom da je **anyone** civilna zaštita bila dovoljno organizovana da je svako ko je hteo da ode i krenuo, zaista i bio u mogućnosti da izađe iz Hrvatske? Da li je to ispravno?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa to pitanje nije rešila civilna zaštita nego ljudi između sebe, prijatelji, poznanici i uopšte koji nisu bili poznanici. To je narod između sebe rešio, ne civilna zaštita. Ja ne sporim da civilna zaštita nije funkcionisala, ali ne dovoljno organizovano, to mogu da tvrdim.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Postavljeno vam je pitanje o izveštaju generala Mrkšića i o činjenici da su ljudi iz Like i Korduna otišli bez toga da im je izdato naređenje o evakuaciji, kao i o tome da bi do evakuacije došlo i bez naređenja. Sada, evakuacija Zapadne Slavonije takođe se odigrala bez naređenja, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Tačno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Evakuacija Zapadne Slavonije takođe se odigrala bez prekomernog granatiranja, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ja, ne bih se složio s tim.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ali činjenica je, gospodine Novakoviću, koji su to gradovi u Lici i Kordunu prekomerno granatirani u operaciji *Oluja*?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa svaki grad, svako naselje. Možemo poći, ako hoćemo, Plaški, Vrhovine, i avijacija gađala Vrhovine, u drugom dijelu Slunj...

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Kako onda prvog dana ljudi nisu otišli? Kako ste i vi sami rekli, nisu otišli. Zašto nisu otišli ako su bombardovani i granatirani prvog dana? Zašto nisu otišli prvog dana?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Zato što su tamo bili najviše, najbolje organizovani na Kordunu.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: ...vojno, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Civilna zaštita. U svakom pogledu, da, baš tako.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Vi znate da oni nisu otišli jer su se vaši vojni položaji tamo još držali, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: I to je tačno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: I razlog što su civili otišli iz Sektora Jug je to što se položaji u Sektoru Jug nisu održali. Zar to nije tačno, gospodine Novakoviću?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: To nije tačno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U redu, gospodine Novakoviću. Kad je reč o *Radio Kninu*, u vašoj izjavi koja je dokazni predmet Tužilaštva broj P1092, vidim da ste vi prvo Tužilaštvu rekli da je odluka o evakuaciji nešto što nije došlo službenom poštom i nije objavljeno u medijima. A sada, vi tvrdite da ste 4. avgusta zapravo čuli *Radio Knin*, lažni *Radio Knin* kako daje naređenje i uputstva. Vi to u vašoj izjavi niste nikada spomenuli i nikada niste spomenuli u vaše tri izjave, zar ne, gospodine Novakoviću?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Niko me nije ni pitao. Ali ja nisam rekao da sam ja rekao da se daje naređenje. Nego sam ja bio precizan, da sam rekao da su dati određeni pravci kretanja. A određeni pravci kretanja su logični. Prema tome, bio sam jako precizan.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Ali kada vam je postavljeno pitanje o tome da li je objavljeno naređenje o evakuaciji, vi ste rekli da to naređenje nije bilo obavljeno, ali da ste vi

odlučili da ne kažete Tužilaštvu da je *Radio Knin*... lažni *Radio Knin*, zapravo, davao uputstva za tačno kretanje ljudima, zar ne? Vi im to nikada niste rekli?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Oprostite, ja nisam razumeo ovo vaše pitanje.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Dozvolite da drugačije postavim. Vi ste bili oficir za vezu sa UNCRO-om. Vi nikada UNCRO-u niste rekli, niti bilo kome drugome 4. avgusta, da vi čujete lažni *Radio Knin*, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Nismo o tome ni pričali.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Očigledno, taj lažni *Radio Knin*, sa lažnim uputstvima za civile kojim putevima da pobegnu, vama nije bio dovoljno važan da o tome spomenete generalu Forandu za vreme sastanka, niti gospodinu Robertsu, tokom sastanaka, niti bilo kome drugome, zar ne?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Pa ne, nisam stvarno.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: U vašoj proveri sa Tužilaštvom ili na bilo kojem od vaših tri sastanka, da li su vam oni ikada pokazali bilo, bilo kakav dokument u kojem bi se sugerisalo da je zaista postojalo nešto kao lažni *Radio Knin* koji se emitovao na teritoriji Knina?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Ne, nisam imao prilike da sa njima razgovaram o tom pitanju.

ADVOKAT MIŠETIĆ - PITANJE: Hvala, gospodine Novakoviću.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Hvala, gospodine predsedavajući.

SUDIJA ORIE: Gospodine Hedaraly, dopustite samo da proverim da li gospodin Mikuličić ima neka pitanja.

ADVOKAT MIKULIČIĆ: Nemam pitanja, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Gospodine Kay, isto? Gospodine Hedaraly.

DODATNO ISPITIVANJE: TUŽILAC HEDARALY

TUŽILAC HEDARALY – PITANJE: Gospodine Novakoviću, predsedavajući sudija vas je pitao o vežbama evakuacije i vi ste spomenuli da ste videli video snimak takve vežbe održane u Slunju. U svom svedočenju, takođe ste rekli da ste čuli da je bilo takvih različitih vežbi. Da li znate da su takve vežbe izvedene u bilo kom selu u bivšem Sektoru Jug?

SVEDOK NOVAKOVIĆ – ODGOVOR: Imao sam određene podatke. Recimo sela, ne znam, Kistenje, Đevrska, Pribir, i taj dio, tamo, još neka sela.

TUŽILAC HEDARALY – PITANJE: Hvala, gospodine Novakoviću.

SUDIJA ORIE: Time je onda završeno vaše svedočenje, gospodine Novakoviću. Ja želim da vam se zahvalim na vašem dolasku u Hag i što ste odgovarali na pitanja koja su vam postavljale strane i Pretresno veće, i želim vam srećan put kući.

SVEDOK NOVAKOVIĆ: Hvala.

SUDIJA ORIE: Završavamo sa radom za danas. Vidim da su nam se neki ljudi iz tima Optužbe pridružili samo da čuju kako ja kažem da smo gotovi sa radom, ili iz nekog konkretnog razloga.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Za svaki slučaj, gospodine predsedavajući.

SUDIJA ORIE: Za svaki slučaj. Hvala, gospođo Mahindaratne. Dakle, završavamo sa radom za danas. Nastavićemo u utorak 18. novembra u 14.15 h u sudnici I.

Sednica je završena u 13.53 h.

Nastavlja se u utorak, 18. novembra 2008, u 14.15 h.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje